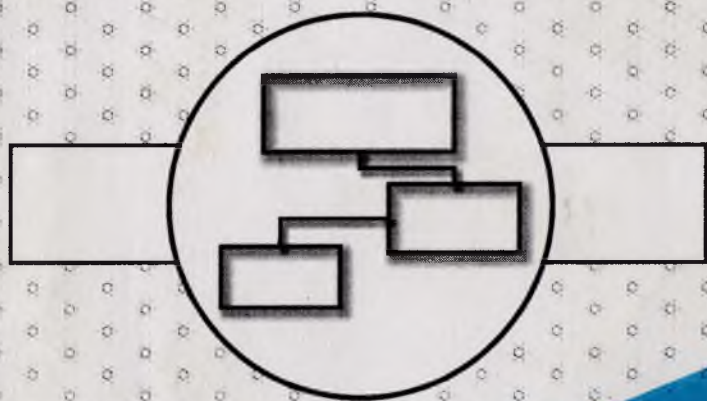

811.161.2'367(076.5)

Я 19

В.В.Явір, Ж.В.Колоїз

СИНТАКСИС
СУЧАСНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

**Збірник завдань
для лабораторних робіт**

811.161.2'367(076.5)
Я 19

В.В. Явір, Ж.В. Колоїз

654209

СИНТАКСИС СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

*Збірник завдань
для лабораторних робіт*

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
Читальний зал
гуманітарного факультету

ДВНЗ
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
Підрозділ КПІ

ВИДАВНИЦТВО "І.В.І"
КРИВИЙ РІГ
1999

УДК 801.56 (477)

Я19

Явір В.В., Колоїз Ж.В. Синтаксис сучасної української мови. Збірник завдань для лабораторних робіт. –Кривий Ріг, 1999р. – 72 с.

Завдання для лабораторних робіт із синтаксису сучасної української літературної мови складені у відповідності до діючої вузівської програми і кількості годин, що відводиться на вивчення цього курсу. Завдання скеровані на засвоєння основних синтаксичних понять, передбачають врахування традиційних і нетрадиційних підходів до аналізу тих чи інших синтаксичних явищ.

Для студентів філологічних факультетів вищих учбових закладів.

Рекомендовано до друку радою Криворізького державного педагогічного університету, протокол №2 від 09.09.99р.

Уклали:

кандидат філологічних наук, професор Явір В.В.

кандидат філологічних наук, доцент Колоїз Ж.В.

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор Поповський А.М.
(Дніпропетровський держуніверситет),

кандидат філологічних наук, доцент Семиряк В.Д. (Запорізький держуніверситет)

Віддруковано у видавництві "І.В.І"

(0564) 53-16-50

Підписано до друку 27.09.99р. Друк офсетний. Тираж 500 прим.

ISBN-966-66-05

Кривий Ріг, 1999

Видавництво "І.В.І", ©

П Е Р Е Д М О В А

Посібник є систематизованим збірником завдань до розділу "Синтаксис" курсу "Сучасна українська літературна мова".

Його мета - сприяти кращому засвоєнню та поглибленню теоретичних відомостей із названого розділу, виробленню і вдосконаленню практичних навичок синтаксичного аналізу.

Збірник розрахований на 24 години лабораторних занять, з них - 12 годин відводиться на вивчення словосполучення та простого речення і 12 годин - для засвоєння складного речення, періоду, надфразної єдності і тексту.

Кожна лабораторна робота передбачає 12 варіантів, кожен із яких представлений 5 завданнями, що є спільними для всіх студентів. Матеріал для вирішення того чи іншого завдання є індивідуальним, його дібрано із текстів художньої літератури та публіцистики.

Збірник скерований насамперед на самостійну роботу студентів, на усвідомлення і краще засвоєння вже розробленої і науково та методично окресленої системи знань. При доборі завдань до лабораторних робіт передбачено можливість розв'язання поставленої проблеми на базі набутих знань.

Автори добирали коло питань, які безпосередньо стосуються аналізованого матеріалу, однак завжди вимагають додаткових розмірковувань та висновків. У цілому ж уся система лабораторних завдань спрямована на розвиток творчих здібностей студентів, на активізацію їх розумової діяльності, нешаблонне мислення. Студенти у процесі вирішення поставленого завдання повинні орієнтуватися також на можливість кількаваріантного трактування того чи іншого синтаксичного явища, кожне з яких має бути чітко аргументовано.

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ. ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №1

РІЗНОВИДИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ, ВИДИ СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЇХ КОМПОНЕНТАМИ ТА СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ

Завдання 1

Подані словосполучення поділіть на: а) вільні; б) синтаксично зв'язані; в) фразеологічно зв'язані. Назвіть диференційні ознаки кожного з різновидів. Як реалізується лексичне та граматичне значення компонентів у синтаксично вільних та синтаксично зв'язаних сполученнях слів?

Завдання 2

Визначте тип словосполучень за морфологічним вираженням опорного компонента. Покажіть, як реалізуються у словосполученні морфологічні ознаки частин мови. Який різновид синтаксичного зв'язку (узгодження (повне/неповне); керування (сильне/слабке, опосередковане/неопосередковане); прилягання (власне прилягання/іменне); кореляція) встановлюється між компонентами словосполучень?

Завдання 3

Визначте тип семантико-синтаксичних відношень (атрибутивні, об'єктні, обставинні, апозитивні) між компонентами словосполучень. Якими засобами оформляються ці відношення? Утворіть словосполучення з атрибутивними відношеннями за схемами:

а) іменник + іменник; б) іменник + діслово; в) іменник + прислівник; г) займенник + прикметник. Що є основою виникнення атрибутивних відношень у побудованих словосполученнях?

Завдання 4

Вкажіть на структурно-семантичні особливості словосполучень. Визначте тип синтаксичного зв'язку та відношень між їх компонентами.

Завдання 5

Вичленуйте мінімальні синтаксично вільні словосполучення та схарактеризуйте їх за схемою: а) тип словосполучення за структурою; б) тип словосполучення за опорним словом; в) різновид синтаксичного зв'язку між

компонентами; г) різновид семантико-синтаксичних відношень; д) засоби оформлення зв'язку.

ВАРІАНТ 1

1. Підносити під соусом, Жовті Води, батьківська хата, висадити в повітря, шестеро студентів, бісики пускати, дуже добре, ведмеже вушко.
2. Танули у безодні, білі вітрила, лава кущів, хитається з краю в край, дуже присмно.
3. Співати пісню, сторінка зошита, приїхати через місяць, тривожні роки, дозволити говорити.
4. Дивитися за рухом машин.
5. Верба купала довге молоде гілля поміж брижуватих хвиль (Є.Г.).

ВАРІАНТ 2

1. Чорне море, тиха година, частувати чаєм, за двома зайцями, осінній дощ, гарно сказано, глуха кропива, дивитися вовком.
2. Натруджені руки, на крилах пісень, повернути праворуч, довідатися про здоров'я, безмежний степ.
3. Людина з бородою, розмовляти з друзями, прийти вчасно, ліс восени, синє небо.
4. Зустрітися в бібліотеці зі студентами.
5. Вербові коси поривчасто виривали з води, тріпотіли над голубувато-зеленою поверхнею (Є.Г.).

ВАРІАНТ 3

1. Поезія Шевченка, тяжка доля, обоє рябоє, пекти раки, здійснити подвиг, любов до гроба, група студентів, сказати згарячу.
2. Розкидані вітром, доручити малювати, квіти в росі, дівчина-студентка, швидше вітру.
3. Запустити супутник, білизна снігу, тяжко працювати, поїздка до Києва, красуня-дівчина.
4. Арія з опери Верді.
5. Протилежний недалекий берег темнів нерівною стіною осоки й очерету (Є.Г.).

ВАРІАНТ 4

1. Леся Українка, почуття гумору, дуже вдало, побачити диво, петрів батіг, бути на коні, прийти вчасно, прикусити язика.
2. Надзвичайно важливо, хлопець-красень, непорушна дружба, миска з піріжками, підійти непомітно.
3. Рубрика газети, підтриманий учасниками, високо в небі, доручити виступити, мрія про подорож.
4. Завжди добре підготовлений.
5. Раз і вдруге з-поміж розвихреної на вітрі осоки впливала дика качка (Є.Г.).

ВАРІАНТ 5

1. Дощовий день, надія на краще, білий гриб, бути на дії, знищити повністю, Суха Балка, дати чосу, дари осені.

2. Підходить до змісту, в глибоких задумах, розпечена земля, смішно до сліз, відверто сказаний.

3. Схвалений урядом, сорочка в клітинку, кава по-турецьки, дерев'яний будинок, путівка в життя.

4. Всеукраїнський конгрес письменників.

5. Дихання холоду і ночі роздуки вітер нам приніс (В. Сос.).

ВАРІАНТ 6

1. Облизня впіймати, чорне золото, жінка у шубі, перший тиждень, спокій душі, пускати дим, береза біла, зробити швидкоруч.

2. Бігти стежкою, крапельки роси, збирати овочі, цинковий дах, поволі зростати.

3. Будинок з цегли, характеристика учня, перепливти через річку, занадто просто, піти до лісу.

4. Прийняти сміливе рішення.

5. Нові квітки на килимах рука дівчини випиває (М. Р.).

ВАРІАНТ 7

1. Людська майстерність, хвойні ліси, віддати матері, далеко від лісу, королівська вечеря, кожний із нас, вити мотузки, надзвичайно гарно.

2. Психологічне роздвоєння, трактування ролі, повернутися з міста, гаряче говорити, мацдрівка в гори.

3. Повернення з міста, збудувати достроково, сильний духом, принести обідати, вечірня година.

4. Чоловік із довгою бородою.

5. За кермом сидів маленький боєць у великих димчатих окулярах (О. Г.)

ВАРІАНТ 8

1. Пошитися у дурні, темне царство, гостинець від зайчика, сумний настрій, прийти на допомогу, розмова один на один, вишати собак, чорна галка.

2. Приїзд батька, піти відпочивати, довгі роки, склянка води, жінка-провідник.

3. Небесні тіла, бажання працювати, орати трактором, жалкую за літом, прийти ввечері.

4. Радіти зустрічі з батьками.

5. Серед майдану стояла прездорова сахарня на чотири поверхи (І. Н.-Л.)

ВАРІАНТ 9

1. Морське узбережжя, залишитися віч-на-віч, заснути навіки, проміння сонця, з'їсти натщесерце, високо вгору, варити воду, велике цабе.

2. Жити в селі, перебування за кордоном, дума про тебе, хоробро змагатися, вічний поклик.

3. Забитий цвяхами, земля-мати, читати лежачи, прагнення перемогти, дістатися до неба.

4. Гідний земного щастя.

5. Жодна травинка внизу біля річки не ворушилася від вітру (О. С.).

ВАРІАНТ 10

1. Весіле місто, Чумацький Шлях, довести до відома, доброта над усім, вийти із групи, зімкнути вуста, йти назустріч, чорна магія.
2. Суспільно корисний, дуже треба, жіночі хитрощі, гори-велетні, чашка чаю.
3. Гарно сказано, подібний до мами, зайти в аудиторію, каша з молоком, вимитий дощем.
4. Всунути шитку у голку.
5. На моїх очах перші сніги зійшли і сповнили мутної води ручаї (Л.У.).

ВАРІАНТ 11

1. Велика Ведмедиця, сізіфова праця, робити наперекір, веселе товариство, вельми шановний, три учні, лягти в домовину, вити вовком.
2. Подарувати на пам'ять, науково обґрунтований, надзвичайно складно, написання книжки, святкові дні.
3. Зроблений вчасно, чарівна сопілка, квіти у вазі, заблудитися ненароком, здібний до малювання.
4. Добре відомий на батьківщині.
5. Сірі води густо спливали з сірого неба на посірілу землю (М.К.).

ВАРІАНТ 12

1. Збирати мати-й-мачуху, тримати в руках, посвята в студенти, студентська весна, давати жару, модна спідниця, намилити шию, віддати сповна.
2. Промерз до кісток, весняна повінь, кусочок хліба, несправедливо образити, повернутися вранці.
3. Прагнення знайти, вміти працювати, макарони по-флотськи, шевсти листа, екскурсія до Польщі.
4. Повна гідності хода.
5. Хвиля вже далеко ліється і над лозами глузує (0.0.).

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №2

ПРЕДИКАТИВНА ОСНОВА ПРОСТОГО ДВОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ. РІЗНОВИДИ СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПІДМЕТОМ І ПРИСУДКОМ

Завдання 1

Побудуйте просте двоскладне речення, у якому предикативною основою виступає інфінітив. Назвіть критерії розмежування підмета та присудка у подібних конструкціях. У яких випадках присудок, виражений інфінітивом, можна розглядати як ускладнений? Зробіть висновки про особливості синтаксичного зв'язку між підметом і присудком.

Завдання 2

Побудуйте речення так, щоб у першому випадку сполучення слів виконувало синтаксичну функцію підмета, у другому - присудка. Подайте їх структурно-семантичну характеристику.

Завдання 3

Уведіть слова в речення, поєднавши таким чином, щоб їх можна було кваліфікувати як синтаксично неподільні підмети із значенням:

- а) суміжності; б) кількості; в) вибірності.

Завдання 4

Визначте предикативну основу. Схарактеризуйте присудок за структурними та семантичними особливостями. Трансформуйте речення так, щоб змінився різновид присудка (а) простий; б) ускладнений; в) складений; г) змішаного типу). Прокоментуйте спосіб морфологічного вираження кожного із різновидів.

Завдання 5

Визначте предикативну основу. Назвіть структурний різновид кожного із головних членів речення, вкажіть на їх морфологічне вираження. З'ясуйте різновид синтаксичного зв'язку між ними.

ВАРІАНТ 1

1. Думати, продовжувати, кинути.
2. Пелюстки вуст, кінець лютого.
3. Учень, учитель, кожний, багато.
4. За клоччям туманів мишачого кольору зникли береги острова (М.Т.).

5. Чабан Горпищенко собою незавидний. Але в степу він якось далеко видний (О.Г.); А на чоло відкрите століття кладе приміти. А на загоні добрі дуби похиляють віти (А.М.); Місяць другий вже ведеться нескінченна та облога (Л.У.); Десною котилося переможне "ура" богунців (В.Д.); Триста лих мені дивляться у вічі (Б.О.); Степан з Надійкою жили в одному селі, але й досі були мало знайомі (В.П.); Ви покинули майструвати, а ми вам нічого не кажемо (І.Н.-Л.); За Прутом була Туреччина (М.К.); Бідний прийшов додому, думав, думав та й ну журитися (Н.тв.); Те слівце прилипло до Тосика й стало правити за прізвисько (Б.Х.).

ВАРІАНТ 2

1. Бажати, любити, жити.
2. Середина дня, посмішка сонця.
3. П'ять, діти, мати, хтось.
4. Зіходить тепла вечорова зоря, бринить на синіх матерніх очах (А.М.).

3. Я був увесь у полоні любові до чудесного Далекого Сходу. Мене завжди хвилюють птаці у вечірньому небі(О.Досв.); І він не зміг іти. Він прихилився раптом до колони(Л.К.); Говорити він умів і завжди будиночче підкреслював свій жертвений героїзм за долю чужої йому країни(І.Л.); Я – твій ровесник(В.Сос.); Погноблена частина душі знайшла випростовувала крила у невиразному, жагучому париві(В.П.); Те її "Я тебе чекатиму" ніжно юрмилося десь в поетичному куточку Андрієвого серця(Газ.); Поля й толока лежали покриті грубою верствою снігу(М.К.); Зварич пробував доказувати по мочу на деревах(Р.К.); А чоловік візьми та й виміняй коня (Н.тв.); Я б хотів взяти молоде і таке пружисте(Б.Х.).

ВАРІАНТ 3

1. Мріяти, знати, зробити.
2. Голос неба, щось приємне.
3. Дехто, кільканадцять, вихователь, вихованець.
4. Над плесом озера я юність пригадав, вечірні небеса і посвист крил гігантських(М.Р.).
5. Велике діло - добре слово. Воно часом дорожче від усього і потрібне людині, як хліб, як мед, як жива вода(О.Довж.); Євген розпалився. Але він умів брати себе в руки(Б.Х.); І обоє тихо залишають його віч-на-віч із степом, із зоряним небом(О.Г.); Минуле в пам'яті живе(В.Д.); Дитячим щebetом починається ранок на одному з мальовничих півостровів(О.Г.); Сім дочок – один таночок (Н.тв.); Двоє із них були Андрієвими ровесниками(Газ.); Кайдаш пішов у вівторок служити за палімаря(І.Н.-Л.); Зварич мав нагоду переконатися сам(Р.К.); Пан тільки хотів його взяти, а він – пурх та й вилетів у відчинене вікно(Н.тв.).

ВАРІАНТ 4

1. Вірити, боятися, творити.
2. Дзеркало душі, початок року.
3. Чимало, інтелігенція, робітники, деякі.
4. Садом юність розквітла на донецькій землі(В.Сос.).
5. А отаман гнув бога до землі, ось-ось мав покласти його на допатки(Б.Х.); Одна помилка завжди тягне за собою низку інших(О.Довж.); Хай не розбудить смутку телефон. Нехай печать не зрушиться листами(Л.К.); Хлів також білий з широкою смугою вохри внизу(О.Довж.); Ти занадто романтик(О.Г.); Сади Семіраміди - одне з семи чудес світу(Газ.); Довгі два дні стояли між мною і моїм коханням(Газ.); Марина продовжувала готувати сніданок(І.В.); Хтось болючо близький, хтось, хто мусив загинути, – ось зацілів(Є.М.); Та й давай вони пошепки говорити про ті гроші (Н.тв.).

ВАРІАНТ 5

1. Ненавидіти, зазнати, малювати.
2. Хтось ніжний, море сліз.
3. Всякий, викладач, студент, сорок.
4. І новий, святковий день широко розгорнув лебедіні крила(Ю.3.).
5. А Кирило його булавою - гуп (Н.тв.); Тут він хотів показати рукою

на пряжку(Б.Х.); Прекрасна людина в бою за Батьківщину. Прекрасна вона в стражданнях і в смерті за неї. Але найсвітліша краса її в труді (О.Довж); Біля білої вежі чорне дерево(Л.К.); Далека подорож всміхалася їй привабливою романтикою міста і новим непізнаним життям(І.К.); Жити серед саду - це значить збагнути саму сутність буття (І.Ц.); Половина саду квітне, половина в'яне(Н.тв.); Маркіян із Дмитром з дитинства були нерозлийвода(Газ.); За рідний край віддять готові вони свою гарячу кров(В.Сос.); А вони як кинуться купою до столу(П.К.).

ВАРІАНТ 6

- 1.Лягти, веліти, обожнювати.
  - 2.Струни серця, щось блідо-рожеве,
  - 3.Котрийсь, табун, лоша, кінь.
  - 4.А на той голос подає голос Маланчине серце (М.К.).
- 3.Люди посунули юрмою. Ніхто не хотів бути передній (Б.Х.); А він тут глип(П.К.); Доля дозволила побачити йому минуле України тільки на мить(Р.І.); Він його булавою луп та луп. Аж луна йде(Н.тв.); У 1952 році відкрилася дитяча художня школа. Її відвідує сорок учнів (О.Довж.); Кожна людина мусить хоч раз коли-небудь сягнути свого зеніту(О.Г.); Скільки ще пісень, ще скільки слів неказаних у серці (В.Сос.); Ти - кожна мить прожитого життя(М.Г.); "Аве Марія" І.Багряного спричинила великий переполох у радянській літературній критиці(Газ.); У клубі було повнісінько людей, ніде голці впасти (Газ.).

ВАРІАНТ 7

- 1.Зуміти, прагнути, вчитися.
  - 2.Кінець літа, кімната сміху.
  - 3.Вівця, отара, якась, баран,
  - 4.То Чумакове серце в рідній мові несе життя трагедій і весіль(А.М.).
- 5.Сто зозуль кувало щовесни(Б.О.); Пізнали карі очі та чорні бровенята свого батька(Т.Ш.); Ми давай дякувати(П.К.); Вона грала карими очима з-під чорних брів, узяла руку данком(Б.Х.); В старого батька й справді була така думка(І.Н.-Л.); Вони знову ну його просити(Н.тв.); Феодосійська галерея стала своєрідною школою мариністичного живопису(О.Довж.); Цареві блазні і кати, Раби на розум і на вдачу В ярмо хотіли запрягти Її, як дух степів гарячу, і осліпити й повести На чорні торжища незрячу(М.Р.); Акації стояли саме в цвіту, завітчені безліччю білих китиць(І.Н.-Л.); Говорити - не горох молотити(Н.тв.).

ВАРІАНТ 8

- 1.Служити, вміти, жадати.
  - 2.Середина травня, злива радості.
  - 3.Дві, Наталка, Миколка, котрась.
  - 4.Сонце вже високо піднялось над горами і пестило сині ліси(І.С.).
- 5.Щоб у дні космічної ракети солов'я були не в силах зрозуміть? (М.Р.); Засоромились дівчата і давай бовтать полотнищами(П.К.); Паламар був у полі(І.Н.-Л.); Кіт хап кабана за хвіст (Н.тв.); П'ять кораблів гордо мчать по вкритому піною морю(І.С.); Страшна газова

гаширена вразила його руку. Три дні не спускав з неї очей Орлюк (О.Довж); Соловейко залився ще завзятіше, ще дзвінкіше(О.Г.); Тільки сниться огненне минуле (В.С.); "Патетична соната" М.Куліша - відповідь на "Дні Турбіних" М.Булгакова(Газ.); Один дурень закине у воду сокиру - десять розумних не витягнуть(Н.тв.).

ВАРІАНТ 9

- 1.Творити, брати, змінитися.
- 2.Щось піжне, крик душі.
- 3.Службовець, керівник, хтось, кілька.
- 4.Над квітнем вітер голосом лісів в зелений колір день новий фарбус(Г.Т.).
- 5.Не міг він, бідолаха, пережити такого лиха, та мусив могти(М.С.); Щось нове у серці забриніло, мов сп'янило запахом суцвіть, - будить думку і бадьорить тіло. Але що? Не можу зрозуміть(В.Сос.); Мати Федькова хап Федька і так торсонула(В.В.); Вона збиралась мазать припічок(І.Н.-Л.); Покликання не якась абстрактна сила поза людиною. Це сама людина, її внутрішні духовні сили, її здатність бачити, розуміти, виховувати себе(В.Сух.) "Звенигора" в моїй свідомості відклалася як одна з найцікавіших робіт (О.Довж.); Перед мене біленькі хати і віконця вузьенькі (В.Сим.); Чому божественний розпис? (В.П.); Сімсот соколят на одній подушці сплять(Н.тв.); "Феномен доби" приніс Стусові в нагороду тюрми, табори, заслання(Газ.).

ВАРІАНТ 10

- 1.Покинути, обожнювати, збиратися.
- 2.Біле золото, хтось загадковий.
- 3.Тисяча, дівчина, хлопець, дехто.
- 4.Над сивою від роси долиною все нижче опускався вечір (М.С.).
- 5.День обіцяв бути сонячним і ясним(О.Дон.); І знову розгорнеться світ.Мов книга невідома. І срібна крапля з чорних віт покотиться рухома(М.Р.); На подвір'ї повно малечі, чабанчуків та чабанят(О.Г.); Гайдали квартали нудних величезних казармених будинків(О.І.);На далекіх гонах горіли вогнем сухого повітря запалені бур'яни(М.Х.); Не співає чорнобрива, кляне свою долю(Т.Ш.); Максим із Настею колись були друзями(Газ.); Кайдаш сів з ними за стіл і почав балакати(І.Н.-Л.); Вони вийшли на річку і гайда на Голохвацький шлях (М.Х.); Чумацький віз рипить під мною(О.Довж.).

ВАРІАНТ 11

- 1.Переростати, відчайтися, допомагати.
- 2.Крила пісень, щось біле.
- 3.Ляц, карась, деякі, чимало.
- 4.Світить сонце тривожно з лазурних висот(В.Сос.).
- 5.Знайомі люди і дерева на вільній батьківській землі(В.Д.); От один із тих посланців - кахи. А Кожум'яка і жажнувся(Н.тв.); Любов'ю хворий до народу - "здоровим" бути не хочу я(В.Сос.); Широке лице було сухорляве й бліде, наче лице ченця(І.Н.-Л.); Чи завжди кіт з собакою є ворогами?(Газ.); Там слава й труд, і мудрість троєкрата Ще вродить

нам Шевченка і Сократа(А.М.); Я тоді зліз на купу лози та ну гойдатися, та й ну гойдатися(О.Довж.); Скільки днів пролетіло над нами!(В.Сос.); Насунуло на неї усе оте чорне, поламало, понівечило(Ю.М.); А той навіжений посміхнувся(Т.Ш.).

ВАРІАНТ 12

- 1.Продовжувати, кинути, досягти.
- 2.Чаша сонця, початок літа.
- 3.Корова, стадо, теля, кожний.
- 4.У морі радості і мук життя нове цвіло, зростало(В.Сос.).
- 5.Ну, а вмів же бути і суворим, і безжальним бути Вишня міг(М.Р.); Виявлення людини в розумових прагненнях та інтересах, у мудрості, у знанні - чи це не найскладніша проблема сфери виховного процесу(В.Сух.); І вже мчить звідти сестра Тоня, летить, зблискуючи колінами, попереду всіх(О.Г.); До генерала в двір заходять четверо немолодих уже колгоспників(О.Довж.); Чорнозем підвівся і дивиться у вічі, і кривить обличчя в кривавий свій сміх(П.Т.); Саям алейкум - значить "мир вам"(Газ.); Залишилися вільними п'ять кімнат(Газ.); Вона любила цілувати їх в руки, кланятися(І.Н.-Л.); Заридала Катерина та бух йому в ноги(Т.Ш.); Віддзеркалене світло здається кришталево чистим(І.Б.).

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №3

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЮЮЧИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ

Завдання 1

Уведіть в конструкції всі можливі прислівні та детермінантні поширювачі. Вкажіть на їх структурно-семантичні особливості. Трансформуйте речення таким чином, щоб підмет зайняв позицію поширюючого члена речення. Які зміни при цьому відбуваються на семантичному рівні?

Завдання 2

Побудуйте речення, де б інфінітив виступав у ролі поширювача і виконував синтаксичну функцію: а) додатка; б) означення; в) обставини. Схарактеризуйте їх особливості. Трансформуйте побудовані речення так, щоб змінилася синтаксична функція інфінітива.

Завдання 3

Уведіть слова в речення, де б вони виконували типізовану/нетипізовану синтаксичну функцію поширюючих членів речення. Зазначте їх структурні та семантичні особливості у кожному випадку.

Завдання 4

Підкресліть члени речення, що виконують синкретичну синтаксичну функцію. Обґрунтуйте синтаксичну роль синкретичного члена речення. Дайте його структурно-семантичну характеристику та вкажіть на морфологічне вираження.

Завдання 5

Виписіть із речень поширюючі члени. З'ясуйте, що вони поширюють (слово чи речення в цілому). Схарактеризуйте їх за а) структурою; б) значенням; в) способом вираження.

ВАРІАНТ 1

1. Пройдуть роки. Ніч гускла. Щось дзенькнуло.
2. Ходити, привітати.
3. Навісо, річка.
4. Я вранці голос горлиці люблю(Л.К.); По долині увечері козак мушкетир ходить(Т.Ш.); Їх зір летить до сонця з ночі крізь океани самотності(В.Сос.).
5. Надворі ніч боролася з ранком(П.К.); Від прямих ударів танки вилетіли і кидалися угору(О.Довж.); Знову випливла перед зором річка, стара верба(Ю.М.)

ВАРІАНТ 2

1. Починається день. Розсердилося море. Стояв гомін.
2. Принести, зіграти.
3. Ліс, по-турецьки.
4. Засмалені матроси співають на палубі про невідкриті ще землі, про нові країни тропіків(О.Г.); Віддавна смілості й одвазі шумить по небу хвала(М.Р.); Безшумно й врочисто машини ввійшли під арку тричистої Спаської вежі(М.Б.).
5. Село дигністства таки міцно приросло до душі(Ю.М.); Якусь свідину артилеристи стояли мовчки, в глибокому внутрішньому погляданні (О.Довж.); Полковник послав сина розчистити вогню(П.К.).

ВАРІАНТ 3

1. Повітря п'янить. Ми розмістилися. Починався екзамен.
2. Почувати, вчитися.
3. Батько, навшипиньки.
4. Потрібен мир - заводу і хатині, і джунглям, і березовим гаєм, саїтанам Відня, дзвонові Хатині, і київським та курським болов'ям(Р.Л.); Вїдається у степ завзята праця(М.Б.); Немов душею твоєю того труда весну я в радості степів, у гомоні дібров(В.Сос.).
5. Широка річка темним люстром чорніє в неї під ногами(Б.Г.); Вже нещорічко кволе на вишнях та сливах світиться(В.Г.); Раптом перед нею усім жахом стала дійсність(Газ.).

ВАРІАНТ 4

1. Трава зеленіє. Пронісся літак. Вони будуть працювати.
2. Різьбити, в'язати.
3. Восени, Київ.
4. Віра в рідну свою батьківщину починається з віри в людину(Н.З.); Листя слухає вітру зітхання і гортає сумні прапори. На покірну красу умирання сонце дивиться сумно згори(В.Сос.); Способом накладання фарб майстер також підсилює ефект світла(І.Б.).
5. Згадка про Наталку дряпнула по душі(Ю.М.); На могилі кобзар сидить та на кобзі грає(Т.Ш.); Чимало овочевих мають гарні квіти та плоди(С.П.).

ВАРІАНТ 5

1. Виє хуртовина. Загін розташувався. Сталося диво.
2. Плекати, приїхати.
3. Музей, влітку.
4. Народна медицина використовує коріння чемерника для лікування кашлю, плевриту(О.Б.); Біля трухлявого пенька на куці скрутився чорний вуж (В.Д.); Через просіку пролетіла довга сива волосінь павутини(В.Д.).
5. Страшний лікарський присуд злякав усіх(Ю.М.); А по Печерській горі росла тоді скрізь дика пуща(П.К.); Ковдри і рядна виткані на верстаті матусею(В.Д.).

ВАРІАНТ 6

1. Душа співає. Ішов дощ. Ми вирушаємо.
2. Шиги, доглядати.
3. Редакція, дитина.
4. Цей високий куц з матовою темно-сірою корою, з великим овальним листям і густими китицями суцвіть - оздоба рідного красивду. Успішно застосовували сік ягід черемхи для лікування гнійних ран(І.М.); Чемерник зустрічається у листяних лісах Карпат(І.Б.).
5. Місяць став уже на небі нижче, світить по траві, по кушах, по деревах(П.К.); Дівчина кинулася до дверей і повернула ключем(Б.Г.); Золотиста солома пахла літом(В.Сим.).

ВАРІАНТ 7

1. Накрапав дощ. Гули бджоли. Хтось повідомив.
2. Танцювати, турбуватися.
3. Віч-на-віч, людина.
4. Над довгогудучим простором, над арками через Дніпро блискучим промчав метеором розгонистий поїзд метро(М.Б.); Вертає сонце з вогняного рейду в бузково-сірий, волохатий сон(В.Д.); Так ось вона - ця круча Альбіону, вапнисто-білий, невисокий щит(М.Б.).
5. Аж ось з хлопцем старий кобзар в село шкандибає(Т.Ш.); Раптом всі говоритимуть про нього, показуватимуть на їхню хату(Ю.М.); Поклав альбом та олівець у свій бувалий не в одних бувальцях старий портфель(В.Ш.).

ВАРІАНТ 8

1. Літо промайнуло. Петрик почервонів. Хтось постукав.

2. Співати, зіллитися.

3. Натшвидкоруч, інститут.

4. Громаддя вершин примарами встають навкруги(В.Д.); Мандрівникам завжди притаманні і радощі, і каюття. В невпиннім русі і шуканні порука вічного буття(О.Досв.); Пахнуда доба космічним хлібом(І.К.).

5. Тільки козацькою одвагою і держитись на Україні стародавня Русь і благословенна віра(П.К.); Очі метнулись йому назустріч, прощали все(Ю.М.); Після третіх півнів він вийшов на просторе шкільне подвір'я(М.С.).

ВАРІАНТ 9

1. Гаї шумлять. Кружляє яструб. Слава буде жити.

2. Виховувати, майструвати.

3. Бібліотека, натшесерце.

4. Затиснутий близькими берегами, жене свій вкритий слизю нафти вал. Фонтанів хитливі стеблини, духмяні зітханья проваль(М.Б.); І ніяк розмітнути над лугами полатані лататтям рукави(І.Ж.).

5. Вона кинулася на шию до своєї матері й гірко заплакала(Б.Г.); Це підсвідомо відчувала і Оксана й дедалі частіше вечорами дивилася на татарський брід(М.С.); Обернулось тоді до нього дві чи три голови(Ю.М.).

ВАРІАНТ 10

1. Біжить вода. Юнак розповів. Він працює.

2. Читати, просити.

3. Кинотеатр, наодинці.

4. Здавалось, ніби душа піднімалась вгору на крилах над цим простором, під широким шатром синього неба(І.Н.-Л.); В блакитному плесі майданів відзеркалюється доми(М.Б.); Високі гори обступають її з трьох сторін амфітеатром(І.Н.-Л.).

5. Оріся цілувала материне заплакане обличчя, очі, руки(Б.Г.); Уперше вона побачила його в своїх сусідів Гримичів(М.С.); Коло пасіки суспіль росли садки(І.Н.-Л.).

ВАРІАНТ 11

1. Витьохкував соловейко. Штаб розмістився. Ми навчаємося.

2. Спати, маловати.

3. Навприсядки, мелодія.

4. Гульлива, розспівана повідь, веселих людей течія іскриться, шумить, славословить, сміється, співає, сія(М.Б.); Ой, летить, вітри буйні, запумить калиновим гіллям край вікна, розбудить матір шелестом віт(А.Ш.); І виплили з ночі стіжки(І.Г.).

5. Вона міцно поцілувала дочку й вийшла чорним ходом(Б.Г.); Кущі жасмину і бузку вкрилися росою(І.Ц.); Лебединий ключ понадо мною, як парусами, крилами дзвенить(М.Р.).

ВАРІАНТ 12

1. Закувала зозуленька. Дмитро приїхав. Наближається осінь.

2. Працювати, жити.

3. По-львівськи, сонце.

4.Протилежний недалекий берег темнів нерівною стіною осоки й очерету (Є.Г.); У всі кінці гадюками розлізлися рельси(І.Г.); Світліє в тьмі звалищ потворних видінь не пристальна ще грань(М.Б.).

5.Вітер хапає віти прямо з-під ніг(С.В.); Перед нею справді стояла зморщена й згорблена бабуся(Б.Г.); Адівчина під зорями соромливо й радісно нахилила голову(М.С.).

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №4

ОДНОСКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ, ЙОГО ПРЕДИКАТИВНА ОСНОВА. МОРФОЛОГІЧНЕ ВИРАЖЕННЯ ГОЛОВНОГО ЧЛЕНА В ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕННЯХ

Завдання 1

З'ясуйте структурно-семантичні особливості синтаксичних конструкцій. На основі яких ознак вони кваліфікуються як односкладні речення? Схарактеризуйте односкладні речення щодо: а)стверджувальної/заперечної модальності; б)повноти/неповноти; в)поширеності/непоширеності.

Завдання 2

Виберіть із ряду односкладні речення. Вибір обґрунтуйте. Визначте у кожному з речень предикативну основу. Схарактеризуйте її за способом морфологічного вираження.

Завдання 3

Побудуйте всі можливі різновиди односкладних речень дієслівного типу(змінюючи форму вказаного дієслова). З'ясуйте структурно-семантичні особливості кожного з різновидів та особливості головного члена у всіх випадках.

Завдання 4

Встановіть пропущений головний член речення в узагальнено-особових конструкціях. Трансформуйте(де це можливо) речення у синонімічні двоскладні або односкладні безособові. Як змінюється при цьому семантика? Визначте предикативну основу в кожному з різновидів. З'ясуйте структурні особливості та спосіб морфологічного вираження головних членів.

Завдання 5

Визначте різновид односкладних речень і спосіб вираження головного члена в них. З'ясуйте типове значення (семантичну структуру) односкладних речень. Назвіть ознаки, за якими ці речення відрізняються одне від одного. Трансформуйте односкладні речення у синонімічні двоскладні. Що при цьому змінюється?

ВАРІАНТ 1

1. Під лежачий камінь вода не тече (Н.тв.); Звістку зустрічали, як найдорожчого гостя(О.Довж.); Пригадуся ти ніч? (В.Д.).

2. Нам нема ні впину, ані меж. Лиш в труді натхнення ти знайдеш. Це ж над нами сонце, що не гасне. Світе ясний, світе мій прекрасний! Я б хотів у пісні повсякчасно лиш для тебе жити, не вмирати. От і осінь. Пролунало літо(В.Сос.).

3. Назвати.

4. У ложці води ...

5. І дзень, і дим, і даль, і рими. Бадьорий крик, бадьорий спів(В.Сос.); Говори мало, слухай багато, а думай ще більше(Н.тв.); Так потихесеньку допливає аж до Коропового хутора(О.В.); І не кожному на віку щастить бачити отакий, як сьогодні, кришталевий ліс(Я.Б.); Ні стовжки, ні доріжки(М.В.).

ВАРІАНТ 2

1. Отак і досі на голках живуть(С.З.); Не поділяю вашої певності (В.Сос.); Оголосили перерву(О.Г.).

2. Бодай кати їх постинали, отих царів, катів людських! Морока з ними, щоб ви знали. Мов дурень, ходиш кругом їх. Не знаєш, на яку й ступиш. Так що ж мені тепер робить з цими поганцями?(Т.Ш.).

3. Зустрічати.

4. ... волі рукам.

5. За одного вченого десять невчених дають(Н.тв.); Писати треба тільки правду(О.Довж.); Глянув на море. Здавалося, у нього можна дивитися, як у дзеркало(Ю.З.); І сонце, й день, і вишня в цвіті, і творчості крилата мить(П.Т.); Вечоріло(О.В.).

ВАРІАНТ 3

1. Гляньте ще раз на те знамено(І.Ф.); Не кажи гоп, доки не перескочивш(Н.тв.); Принесли бінокль(О.Г.).

2. Писати треба багато. Писати треба щедро і треба писати красиво. Треба не боятись високо мислити і свій художній прапор нести якомога вище. Я переконаний у цьому(О.Довж.)

3. Хотіти.

4. Старого горобця на полові ...

5. Не чути ніякого голосу(І.Ф.); Ніде не ворухнеться, не стрепенеться(М.К.); Треба піднести її (правду) високо і нести біля самого серця(О.Довж.); Науки не носити за плечима(Н.тв.); Немає на світі ні грому, ні вітру(Т.О.).

ВАРІАНТ 4

1. Пообідали сухий хліб із сіллю(П.М.); Не чіпайте дівчини(Г.Т.); Чесне діло роби сміло(Н.тв.).

2. Веди плуги і пропихтись автолом. У бронзі поля стань бронзовочолим. Не спи ночей. Ночуй десятки діб. Ночуй з дощем. Усе рихтуй по полю. Та й будеш знати гречкосіїв долю. Та й будеш знать, яка ціна на хліб(А.М.).

3. Чути.

4. Орла злітати ...

5. У спеку, в сніг - нелегко нам нове породжувати місто(І.Н.); Хай іншим тихі пристані й причали у снах ввижаються(М.Р.); Швидесенько запливаєте в кугу, - густий-густий куц куги посеред озера(О.В.); Жсну від себе голоси поля, і тоді на мене, як дощ, спадають небесні(М.К.); І день, і мить, і ніч, і вічність, і тиша, і дев'ятий вал(Л.К.).

ВАРІАНТ 5

1. Тепер тут будували велику пристань(Я.Б.); Лежачого не б'ють(Н.тв.); Отак пролечу сніжком над долиною(А.М.).

2. І смог, і "спід", і чорний дим Бхопала. В Червоній книзі сірі журавлі. Не бійтеся, ліси, іще не все пропало. Останній вільний зубр іще ходить по землі. Тривожними уважними очима моя душа подивиться на всі: які фатальні наслідки й причини великий світ над прірвою пасе(Л.К.).

3. Доводитися.

4. Журбою білі ...

5. Юно йдемо до мети(В.Сос.); Сіріє. Над озером туманиться(О.В.); Заставляють мене оце м'ять коноплі, грядки шарувати. А мені хочеться щось інше робить(С.Т.); Сьогодні особливо відчуваєш красу і велич нашого Києва (І.Ц.); А тюрм, а люду(Т.Ш.).

ВАРІАНТ 6

1. Нам наказують зайняти висоту(І.К.); Вугіллям полотна не білять(Н.тв.); Розійтися! (В.Д.).

2. Не забуду вечора хрусткого, Інею й тоненького льодку. І знову розгорнеться світ, мов книга невідома. І срібна крапля з чорних віт Покотиться рухома. Немає, ніж народ, мудріших вчителів(М.Р.).

3. Везти.

4. Поперед батька в пекло ...

5. Навкруги було безплотно(М.К.); Пригинаєте кугу над кущем і сидите немовби в зеленому курені(О.В.); Немає ще поїзда?(А.Т.); Не клопочи, сину, про завтрашнє(П.М.); Крик, сміх, плач(Б.О.).

ВАРІАНТ 7

1. Грудьми зустрічаєм підступність зміїну(В.Сос.); Не берися не за своє діло(Н.тв.); На пожежній башті вдарили тривогу(І.Л.).

2. Біля білої вежі чорне дерево. Спи. Вернувся в Петербург. І ось у Петербурзі- після таких років такої самоти!- овацію таку йому зробили друзі, коли він увійшов. І він не зміг іти(Л.К.).

3. З'ясувати.

4. Згаяного часу і конем ...

5. Сонцю над світом горіги(І.Н.); Із зраї несеться сумний голос трембіти(М.К.); Та посійся не словами, а розумом, ниво(Т.Ш.); Добре діло роби сміло(Н.тв.); Твоїх очей магічна ніжність і губ розплавлений метал(Л.К.).

ВАРІАНТ 8

1. Для добрих друзів відчиняю дім(А.М.); Ніяких пояснень їй не дали(Ю.С.); Чути тріпання пташиних крил(Ю.З.).

2. А доля в заперті сидить. В своєму сумному покої. Та байдуже. Поплакала трошки, усміхнулась. Не сон-трава на могилі Вночі процвітає. То дівчина заручена Калину саджає(Т.Ш.).

3 Снігити.

4 Вище голови ...

5 Присмию ходити по рідній землі(О.К.); Зненацька, неподалік від себе, побачив двох пташин(М.С.); Люби природу не для себе, люби свій бід(М.Р.); Удвох і плакати легше(Н.тв.); Ні слова нікому(І.С.).

ВАРІАНТ 9

1 Не вчи рибу плавати(Н.тв.); Мости з сучасного в майбутнє будують(В.Сос.); Повертайтесь якнайскоріше(І.М.).

2 Мабуть, мені не вернутись Ніколи додому? Крізь верби сонечко сіве і тихо гасне. Дніпро, Україну згадаєм, Веселі селяща в гаях, могили Герої на степах - і веселенько заспіваєм(Т.Ш.).

3 Морозити.

4 Решетом воду ...

5 В один день затопило ліси, сінокоси, городи(О.Довж.); Зимовий вечір. Тиша. Ми(П.Т.); Працювать, працювать безумно! Кожній хвили нема вороття(О.З.); Вище лоба очі не підіймеш(Н.тв.); Немов дунуло п'ю твого труда весну у радості степів, у гомоні дїбров(В.Сос.).

ВАРІАНТ 10

1 Мною аж надто піклуються(Ю.С.); На тому й порішили(С.З.); Дівчата катаються, любі й саночки возити(Н.тв.).

2 Не в хаті стелить синові постелю. Стелить йому там, де він любить. Надворі. На сухому духмяному сіні. І тихо залишає його віч-на-віч із степом, із зоряним небом. Тихо. Місячно. Ніч саме для польотів (О.Г.).

3 Вибачатися.

4 Плачем лиху ...

5 Ідеш-таки до інституту вчитися?(І.Л.); Схотілося сонця, веселого шуму ріки, теплого хатнього духу, розмови(М.К.); Підожди, Іване, хай приложу гірчиці до рани(Н.тв.); Митцю не треба нагород(Л.К.); Яюсь незатишно і прохолодно стало(М.І.).

ВАРІАНТ 11

1 Візьму собі твою співучу душу(Л.У.); Не плож в криницю(Н.тв.); Неодмінно вчитимусь(М.К.).

2 Чи довго буде ще мені В оцій незамкнутій тюрмі Понад оцим піччезним морем Нудити світом? Туман, туман долиною, Добре жити в родиню. Чого ж мені його шкода, чого ж мені його жаль(Т.Ш.).

3 Сказати.

4 Ложку за вухо ...

5 З харчами зараз суужно(Ю.З.); Співай же, серце, не мовчи(В.Сос.); Готують молодий пшеничний урожай в бджолинім вересні(А.М.); Розуму не купиш(Н.тв.); Тремтіння віт, і жах, і насолода, шаленство літ у білому вогні(Л.К.).

ВАРІАНТ 12

1. Войном назву тебе по праву(О.Г.); Розвернути тачанку!(М.Г.); Не знаючи броду, не лізь у воду(Н.тв.).

2. І довелось колісь мені В чужій далекій стороні Заплакати. Що немає роду. Нема пристанища, господи! Не говорить, мовчить і гнеться, мов жива, в степу пожовкля трава. Не хоче правдоньки сказати. А

більше ні в кого спитать(Т.Ш.).

3. Будувати.

4. Руками сонце ...

5. В очах ні крику, ні скорботи(А.М.); І вітер ласкавий, і довгі трави, і в квіти обрамлений день(В.Сос.); Не майте гніву до моїх порад і не ліньте доглядати свій сад(М.Р.); І голови втрачати не треба(М.С.); Краще тепер, ніж у четвер(Н.тв.).

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №5

ВСТАВНІ ТА ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ, ЇХ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ РІЗНОВИДИ

Завдання 1

Виберіть із речень вставні конструкції. Схарактеризуйте їх за: а) значенням; б) структурою; в) морфологічним вираженням. З'ясуйте семантичне навантаження вставних конструкцій у публіцистичних текстах. Правильно розставте і поясніть розділові знаки.

Завдання 2

Проаналізуйте, як поетична мова використовує вставні та вставлені конструкції. Відтворенню яких відтінків - припущення, сумніву, упевненості, ствердження, заперечення тощо - вони сприяють? Доберіть по два власних приклади з поезії з вставними і вставленими конструкціями, схарактеризуйте їх за структурно-семантичними особливостями.

Завдання 3

Трансформуйте прості речення у прості ускладнені вставними та вставленими конструкціями. Поясніть їх семантичне навантаження. Чим відрізняються вставні конструкції від вставлених? Прокоментуйте розділові знаки.

Завдання 4

Вставні конструкції перекладіть українською мовою. Доберіть до них синоніми(де це можливо). Складіть із ними речення і проаналізуйте їх за структурою та значенням. Зробіть висновки про характерні особливості і функції вставних конструкцій у реченнях.

Завдання 5

Знайдіть слово(словосполучення), яке виділяється із ряду подібних за структурними, семантичними характеристиками чи за способом морфологічного вираження.

ВАРІАНТ 1

1. Феномен його довголітнього перебування при владі - це не тільки подібок як нас намагаються переконати політичної прозірливості і критичності маневрування. Озброєна меншість повстала проти злочинності, чого певна річ без підтримки з центру зробити неможливо. Сперечною одна з найкolorитніших постатей пори "великої руїни" - Остап Дорошенко (Публ.).

2. Не знаю, чи побачу Вас, чи ні, А може, власне, і не в тому справа. Головніше, що десь вдалечині Є хтось такий, як невтоленна прага (Л.К.).

3. Через тисячі літ лиш приходить подібне кохання (В.Сос.); Дивилась тинь журавлям услід (М.І.).

4. Накопці, як говориться, между прочим, как известно, по мнению.

5. Зрештою, безумовно, зрозуміла річ, можна бути впевненим, щирою, воістину.

ВАРІАНТ 2

1. Не можна як кажуть філософи ступити в одну й ту саму річку. Хоч на мене думати - теж не останнє заняття для парламентарів. Іншими словами передача викликала емоції (Публ.).

2. Зробилася скрипка гучна і співуча, Пішла із майстерні на світ. Бачила по людях, міцна і живуча, Либонь, чи не сотнями літ (Я.Щ.).

3. Народна медицина вважає черемху однією з найголовніших лікарських рослин (І.М.); А теплий вітер навіває мені якісь неясні сни (В.Сос.).

4. Конечно, в самом деле, может быть, странное дело, к досаде.

5. Зрозуміло, здається, можна не сумніватися, безумовно, воістину, на річ.

ВАРІАНТ 3

1. Як довідуємось із преси це питання зважаючи на численні спроби громадянської буде розглядатися найближчим часом. Але кажуть хто стукає тому відчиняють. Сьогодні нам пересилають листи допомоги по-моєму більшої ганьби жодне працездатне суспільство на планеті мабуть не переживало і пережити не зможе (Публ.).

2. Коли буду я навіть сивою і життя моє піде мрякою, Я для тебе буду красивою, А для когось, може, й ніякою. А для когось лихою, мертвою. Ще для когось вільною, коброю. А між іншим, якщо відверто, з була я дурною і доброю (Л.К.).

3. Жаб'ячі хори на прип'яцьких старицях чадіють в безумі лютих сини (І.Д.); Трава нескошена на луках марно в'яла (М.Р.).

4. Однако, как водится, специательно, поверьте, как говорится.

5. Перш за все, до речі, справді, з одного боку, скажімо, по суті.

ВАРІАНТ 4

1. За статистичними даними нині у сфері науки працюють 175 тисяч вчених. Україна переживає очевидно найвідповідальніший і найскладніший період з часу здобуття державної незалежності. І зважте на це для перебудови в нас бракує. Точніше кажучи ювілей цей дещо

умовний(Публ.).

2.Стоять вельможні. Діло затяжне. Здається, так стоятимуть довіку. Лесько сміється: -Голод підіжме, чкурнуть, як чорт від кукуріку(Л.К.).

3.Чемерник гарно виглядає не тільки завдяки квітам, а й листю (І.Б.); Тече розмова незрадлива довкола дружнього стола(В.Д.).

4.Безумовно, наверное, к сожалению, к огорчению, по обычаю.

5.Виходить, скажімо, таким чином, звісно, для прикладу, зокрема.

ВАРІАНТ 5

1.І нарешті шостий загальний показник економічної ситуації - не життєвий рівень населення і тривалість життя людини. Але подібні національно-етнічні проблеми не вичерпують суспільного життя і природно розглядаються людьми як часткові. Тому депутати переконаний мають припинити будь-яку бізнесову діяльність(Публ.).

2.Мені, мабуть, довіку буде сниться, Як я стою, не піднімаю віч, А ти свати лопочуть про куницю, А та дурепа колупає піч(Л.К.).

3.Осіннє лагідне сонце востаннє пригрівало старі липи(В.Д.); Ось від назви тієї трави чигири і пішла нібито назва міста Чигирин(Газ.).

4.Как водится, по словам, говорят, наоборот, не в укор будь сказано.

5.На щастя, не дай Боже, на превеликий жаль, хвала Богові, на мою думку, слава Богу.

ВАРІАНТ 6

1.Одне слово навіть сама тільки ця проблема потребує участі багатьох відомств."Кобзар" власне протягом ХІХ-ХХ сторіч був Святим письмом. На превеликий жаль йому судилося перейти не тільки через заслання(Публ.).

2.І скоро промінь той туман розоре (Не відірвати погляд від землі!), І кораблі ідуть в широке море, Зникаючи в зловісній млі(Є.П.).

3.Лише з-над хмар часом прилине прощання з літом журавлине (П.Т.); Мене завжди хвилюють птиці у вечірньому небі(О.Довж.).

4.К слову сказати, кажеться, помнишь(ли), представь, очевидно.

5.Правдоподібно, природно, безперечно, безумовно, звичайно, навпаки.

ВАРІАНТ 7

1.Врешті зневага рідного ніколи не була основою любові до братнього. Між іншим справжню ціну собі ренегати в глибині душі усвідомлюють. Усе те підкреслюю реально було намітилося(Публ.).

2.Один у мене ти на світі, Один, повір, це не слова. Твоя любов, як життє літо, В душі пустелю засіва(Ф.М.).

3.Де ж таки без хиб ви друга на землі знайти могли б(М.Р.); Рота зустріла його щирим поздоровленням(О.Г.).

4.Насколько я помню, подчеркиваю, словом, таким образом, например.

5.Зрозуміло, кажуть, мовляв, на мій погляд, як відомо, по-мосму.

ВАРІАНТ 8

1.Суперечку чи скоріше своєрідну дискусію на автобусній зупинці двох уже літніх за віком чоловіка і жінки спостерігають з десяток людей.

- в ви вів становище України роздертої між двома імперіями вчений
 в дивовав геретам, Надія кажуть вмирає останньою(Публ.).
 2. Тривання віт, і жах, і насолода, шаленство злив у білому вогні.
 у віт вав. Одн іачеться природа. Йй стане легше, певно. Як мені(Л.К.).
 3. Святковість порушував хіба що похмурий вигляд напівзогнилих
 сонев (І.Ц.); У синім небі Чумацький Шлях показує дорогу(О.Довж.).
 4. Другими словами, повторюю, ясное дело, возможно, во-первых.
 5. Таким чином, само собою, одним словом, наприклад, наренгі,

ВАРІАНТ 9

1. Як відомо однією з найважливіших ланок у духовному житті
 своєї нації є видання книг. Кожний учений за істину на вогнище піде
 значиміші за яких обставин не опуститься до нехтування порядністю.
 керував рішення про відміну смертної кари не зможе зрозуміло
 підготувати Україну до розряду сучасних цивілізованих
 європейських країн(Публ.).
 2. Ніч... а човен, - як срібний птах!(Що слова, коли серце повне!). Не
 вийти, не йти по сніжних світах, Мій малий ненадійний човне!(Є.П.).
 3. Має старецька немадо діла з ранку до ночі і знов до зорі(А.М.); І
 той рік бур'яні на зоряній ріллі(М.Р.).
 4. На слухам, помингся, по вираженню, к примеру, наконец.
 5. Власне, власне кажучи, як мені здасться, м'яко кажучи, так би
 вийти.

ВАРІАНТ 10

1. І справді політичні економічні побутові зрештою культурні та
 інші наслідки подібної експансії неважко передбачити. Воістину
 ніяк довлічі діти прилітають до своєї неньки у час недуги чи біди.
 Свої справи зрозуміло там трохи важливіші(Публ.).
 2. Бувало, мати, Івга Базилиха - До неї й досі спогадом лечу - В
 ранній вечір застиває стиха І доведе малого до плачу(А.М.).
 3. Гече вода з-під явора яром на долину(Т.Ш.); А вітер вів тумани
 над змари понад густими кучерями лісу(М.І.).
 4. Между прочім, в частности, к огорчению, кроме шуток, кажется.
 5. Знаєте, знаєте, повірте, гадай, даруйте, подивіться.

ВАРІАНТ 11

1. Це вже трішна пересторога тим, хто не дай Боже не проголосує на
 ферредумі. Можливо це одне з пайбільних чудес ХХ століття - з'ява
 і політичній карті світу України. По суті творився масовий
 політичний гіпноз(Публ.).
 2. Настає час, - і ти обряцеш Єву. Час промине, - і мир утратити ти.
 переступивши грань (уявну чи чутгтсєву!) Якоїсь довгоги чи пироти(Є.П.).
 3. Уже третій день у далину мчить поїзд рейками дзвінкими(Б.О.);
 в любов була схожа на таїнство перших причасть(Л.К.).
 4. Известное дело, на мой взгляд, по правде говоря, в частности,
 вати.
 5. Можливо, дибонь, очевидно, певно, природно, видно.

ВАРІАНТ 12

1. Він непогано володіє англійською мовою, уміє грамотно провести бесіду з дипломатами будь-якого рангу і головне відстояти у тій бесіді свою думку. На щастя про національну свідомість не можна сказати як про талант: мовляв він як гроші або є або нема. Ясна річ наука розвивалася на Україні з давніх-давен (Публ.).

2. Хай чужина комусь вбирає очі, Нехай про неї навіть мріє хтось (До переми́ни місць такі охочі Всі ті, кому в житті не повелось) (Є. П.).

3. Віддавна смілості й одвазі шумить по всесвіту хвала (М. Р.); Сльози чомусь набігла до повік (Л. К.).

4. Видно, безусловно, следовательно, сделайте милость, правда.

5. Гадаю, як видно, як мені здається, мабуть, ймовірно, звичайно.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №6

ВІДОКРЕМЛЕНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ, ЇХ РІЗНОВИДИ ТА СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ

Завдання 1

Побудуйте речення, де одне з поданих дієслів виконувало б функцію присудка, інше - функцію відокремленої обставини або відокремленого означення. Вкажіть на структурно-семантичні особливості побудованих речень. Назвіть умови відокремлення обставин і означень. Прокоментуйте наявність/відсутність розділових знаків.

Завдання 2

Трансформуйте речення у конструкції, ускладнені відокремленими членами. За яких умов можлива така трансформація? Яких змін зазнає трансформована конструкція на структурному та семантичному рівнях?

Завдання 3

У структуру конструкції введіть компонент, який можна було б кваліфікувати як відокремлений уточнюючий член речення. Зробіть висновки щодо його синтаксичної функції та морфологічного вираження.

Завдання 4

Побудуйте речення, де б власні назви виступали відокремленими прикладками. Змініть конструкцію таким чином, щоб власна назва супроводжувалася відокремленою прикладкою. Простежте, чи змінюється смислове навантаження відокремлених прикладок.

У якому зв'язку перебуває відокремлена прикладка з реченням? Поясніть вживання розділових знаків.

Визначте синтаксичні функції відокремлених та уточнюючих членів речення. Вкажіть на їх смислове навантаження у кожній із конструкцій. З'ясуйте, чи належить відокремлення членів речення від порядку слів. Поясніть вживання розділових знаків.

ВАРІАНТ 1

1. Дивити, зрозуміти; читати, помічати.
2. Над сьмим лимапом стояла давня генуезька твердиня з високими, довгими, темними, зубчастими стінами. Дівчата бігли підстрибуючи.
3. Дошч іде давно. Неподалік Горпищенкової кошари стоїть чабанський колодязь. Війна безжално зруйнувала усі плани, сподівання, надії(О.Г.).
4. Шульжук Каленик Федорович, Кравчук Леонід Макарович, Кабилянська Ольга Юліанівна.
5. Вони зупинилися перед лавою обвитою хмелем під високою стіною живоїлоту(Б.Х.); Говорити правду - це мистецтво найскладніше з усіх мистецтв(Газ.); Ніколи не беріться до наступного не засвоївши попереднього. Вивчаючи експериментуючи намагайтесь не лишатись на поверхні фактів(І.П.); Підмайстер був твердий як камінь(І.Ф.); По другий бік тину стояла баба Кайдашиха висока та суха наче циганська сошка в запасці в рясній білій як сніг сорочці в здоровій хустці на голові(І.Н.-Л.); Рівно через півгодини виголений і причесаний він завис на гвинтових сходах несучи високо свою голову(Б.Х.).

ВАРІАНТ 2

1. Листи, зробити; досягти, перемогти.
2. Дошч лив не зупиняючись. Володимир Іванович Вернадський був одним з найактивніших організаторів Державної наукової бібліотеки АН України.
3. Це стало сенсацією. Художник писав свою картину з натхненням. Не раз уже ніч порівнювали з циганкою(Газ.).
4. Бевзенко Степан Пилипович, Сосюра Микола Володимирович, Кабилянська Марія Филімонівна.
5. І в отця Іова стояла в очах сльоза куца суха(Б.Х.); Обертаешся назад на захід сонця і перед тобою знов інша картина чисто гірська(І.Н.-Л.); Тя заболіло тіло кріпацьке біле ще й головонька(Н.тв.); Нам назустріч виступає невисокий круглий як качан хлопчина(Ю.З.); А фарби були звичайні жодних тасмниць крім тасмниць майстерності(П.Б.); Південне повітря увібравши в себе мов губка воду усі промені сонця висить тремтячими грудьми над чудовим краєвидом(М.К.).

ВАРІАНТ 3

1. Повути, втомитися; лягти, заснути.
2. Через ліси й поля, побіля сіл течє маленька, прозора й чиста річка. Півдня вона нудьгувала лежачи.
3. Гасм їхав козак. Останній сніг лежить в окопах і ярах. У Мисика прекрасне слово йде від серця(П.Б.).

4. Вихованець Іван Романович, Яновський Юрій Іванович, Тичина Павло Григорович.

5. Хвилюючись парк пишнотолій метнувся з чавунних оград(М.Б.); Віта обернулася легка й пряма зосереджуючись хмурачись ступала по перському килиму(Б.Х.); Згідно з постановою шістнадцятирічної давності у Британії під захист закону взято ящірок, черепах, жаб і вузлів(Газ.); Був Микола від щастя п'яний від хмільного людського добра. Біг Івасик немов на свято і вибрикував як лоша(В.Сим.); Затиснутий близькими берегами жене свій вкритий слизью нафти вал(М.Б.).

ВАРІАНТ 4

1. Літати, впасти; згадувати, погодитися.

2. Усю свою відпустку Тоня насолоджувалася відпочиваючи. Зморена мати прийшла з городу та й лагідно кладе мені на плече руку.

3. Біля хати виднілося щось біле. Цитати з дум та пісень без музичного оформлення багато втрачають. Рівень поезії ніколи не визначається валом(І.С.).

4. Куліш Пантелеймон Олександрович, Скворода Григорій Савич, Толстой Лев Миколайович.

5. Навпроти дверей у глибині стоїть стіл оббитий зеленим сукном. Увійшов розсильний з текою старий німець худощий-прехудощий завжди мовчазний завжди пунктуальний(Б.Х.); Густі хліба стелилися від протилежного берега до обрію хвилюючись вируючи закипаючи там і сям від несподіваних вихорів(Є.Г.); Плоди черемхи чорні блискучі соковиті зморшкуваті завбільшки з горошину є гірко-солодкі на смак(І.М.); Потім із моря звуків вирізалися дзвінки мов із срібла виковані слова пісні(С.В.).

ВАРІАНТ 5

1. Досягти, відпочивати; лобити, віддати.

2. Я живу у звичайному гурті старих і літніх породичів. Дівчина розповідала плачучи.

3. Дмитро проживав на Зеленій. У глибині двору сидить і сама чабанка Дорошенчиха. Вранці він одержав повідомлення(О.Г.).

4. Шевченко Павло Іванович, Гончар Олександр Терентійович, Квітка-Основ'яненко Григорій Федорович.

5. Здається наче хто прибив її (гору) на синьому полотнищі неба і другий кінець недбало кинув далеченько в глибоку балку зарослу лісом(І.Н.-Л.); Пізно опівночі за ними приїхала Тодорка. Їй цього дуже хотілося ласки без рук і без слів(Б.Х.); Вона стоїть на прибережній кручі мов з каменю сувора мовчазна(О.Донч.); Уже горлі мохнатими і червоними як жар шапками будяки дихаючи солодким медяним душком(Г.Т.).

ВАРІАНТ 6

1. Летіти, побачити; пробачити, перемогти.

2. Фігуристка танцювала посміхаючись. Знесилений Андрій опускається на землю.

3. Літо стояло сухе. Квітка познайомився з ним давненько. Якогога швидше хотів повернутися на батьківщину(Газ.).

4. Гуйванюк Ніна Василівна, Павличко Дмитро Васильович, Тютюнник Григорій Михайлович.

5. Під ним на купочці хмелиння сиділа Мотря й обрізала буряки(Б.Х.); Од полудня вниз по Дніпру підноситься над Шевченковою горою

вінська гора вкрита молодим густим лісом зверху до низу(І.Н.-Л.); І сонце вже така як в перекрученім біноклі (І.К.); Художній керівник театру автор і виконавець моноспектаклів заслужений діяч мистецтв українського письменник І.О.Шведов(С.М.); "Запорожець" шуганув у лісову долину несподівано сполоханий десь тікаючи в гущавину(І.Ц.).

ВАРІАНТ 7

1. Вичити, намалювати; знати, написати.
2. Микола відпочивав сидячи. Якусь тиху таємну розмову вели між ними стомлені бджоли.
3. Солодко виспівував соловейко. Старшокласники розбрелись, гуляли в зелених виноградниках. Життя - найвинахідливіший мистецтвозорець(П.Б.).
4. Гаршич Володимир Олександрович, Кучма Леонід Данилович, вчитель Мариса Петрівна.
5. Крутий бік цієї гори увесь вкритий лісом припадає якраз проти снігу(І.Н.-Л.); Незважаючи на такі контрастні думки перемогу вимагали захисники плазунів(Газ.); І звернувши в глухий провулок вона подиху кинулися тікати(І.Ц.); На тихім озері у верболозах давно зберкаші і влітку й восени то плоскоталися то плавали вони. І ший кинулися у них як буйні лози(М.Д.-Х.); Вона повисмикувала їх рівнобокми з довгими хвостиками брала кожного в руки й обережно тремтала гічку(Б.Х.).

ВАРІАНТ 8

1. Вичити, простудитися; перевтомитися, знепритомніти.
2. Хлопці бігли спотикаючись. Весела і щаслива юрба кинулася вниз річки.
3. На обійстя заходив сусідський півень. Сільська вчителька мешкала в селі. Сів та й розгортаю книжку відомого українського поета Максима Рильського (Газ.).
4. Костенко Ліна Василівна, Гоголь Микола Васильович, Макаренко Петро Семенович.
5. Виволок навіть не встигнувши до кінця вишнуруватись на чисте небо прожегом шугав за бережливою матір'ю(Є.Г.); У багатьох сільських народна медицина використовує коріння чемерника для лікування багатьох хвороб зокрема кашлю плевриту(І.Б.); Завдяки його творчому пошуку і народився у Києві Театр історичного театру єдиний у своєму роді в країні(С.М.); Синхрофазотрони сяють як леви(І.Д.); Прудка і сильна вона вижинала цілу ниву за рік(Б.Х.).

ВАРІАНТ 9

1. Втрачати, засоромитися; хитрувати, пошкодити.
2. Жінка йде поволі і трохи зігнувшись. Ми перенесли довгожданну їжу бажану зустріч за згодою вчителя.
3. Побачення не було. Місяць світить на весь світ. Читача до поезії приволок Луківа прихильє по-чоловічому стримана довірливість(Газ.).
4. Кудіш Микола Гурович, Мушкетик Юрій Михайлович, письменник Василь Андрійович.
5. Перед ними на чорній землі шаруділо бадилля чорне і сухе(Б.Х.); Здаючи на оберемку парваного лугового різнотрав'я я милувався великим простором неширокої річечки(Є.Г.); З листя черемхи готують

настойки і відвари ефективні при лікуванні туберкульозу легень бронхіту та кашлю(І.М.); Сьогодні театр практикує нову форму роботи виїзди до інших регіонів і не тільки України(С.М.); Хай проходить хай мариться дорога моя літо медоцвітне й п'яночє як те вино(І.Г.).

ВАРІАНТ 10

1.Замилуватися, пройти; сидіти, вишити.

2.Діти були неухажні, увесь урок провели розмовляючи. Втомлені Лариса сушила волосся сидячи.

3.Андрій Миколайович полюбляв грати. Верба росте недалеко від води. Ми винні в страшній девальвації слова(Газ.).

4.Площ Марія Яківна, Нечуй-Левицький Іван Семенович, Фітільов Микола Григорович.

5.За Прохівською горою вниз по Дніпру знов стелиться рівнина (І.Н.-Л.); Іду я шляхом сумно позираю немовби сфінкс у темну далечинь (М.З.); А поки що несить мене вітри суворі північні на Україну далеку (І.Ц.); Отакий-то наш отаман орел сизокрилий(Т.Ш.); Сполоскавши картоплю поставила її в пекуні догори дном(Б.Х.); Та підкрався демон вилучивши воду домісив він сльози в людськую природу(Б.Г.).

ВАРІАНТ 11

1.Хотіти, прочитати; вражати, проспівати.

2.Валерій писав портрет сина стоячи. Осінній день видався ясним і сонячним.

3.Хтось наближався до річки. Топоніміка набула широкого розвитку. Інколи в миттєвому погляді збоку фіксує поет цілу епоху з її складними суперечностями(Газ.).

4.Довженко Олександр Петрович, Скуратівський Василь Тимофійович, Малишко Валентина Андріївна.

5.За мурами у хорі високих веж стримить у синє небо велична церква собор з отворами-бійницями. Роман дуже любив печену картоплю гарячу з шкірочкою(Б.Х.); Я довго милувався цією широкою просторною картиною стоячи на крутій Шевченковій горі(І.Н.-Л.); В них розкривається його серце ніжне молоде безмежно закохане в рідну землю в синє небо в полтавські і чернігівські гаї(О.Ю.); Підлога пече в ноги по-справжньому пече ніби розжарена черинь(І.Г.).

ВАРІАНТ 12

1.Подорожувати, замилуватися; засоромитися, червоніти.

2.Нова гарна думка промайнула пробуджуючи. Він заглиблюється в далекий і недосяжний світ.

3.Навіть стежка теж живе. Дівчинка лежала з невимовним болем в очах. Вогник то згасав, то знов з'являвся(Газ.).

4.Грінченко Борис Дмитрович, Олійник Борис Іванович, Кримський Агатангел Юрійович.

5.Вербові коси поривчасто виринали з води тріпотіли над голубуватого-зеленою поверхнею струшуючи донизу миготливі іскристі краплі(Є.Г.); Серце в Миколи похололо а далі забилося швидко мов навіжене(І.Ц.); І Ганна соромливо з неприхованою радістю приміряла вишневу з білою оторочкою хустку(Ю.М.); Там у темряві далеского

неба зажеврила немов жарина у попелі вечірня зоря(С.В.); Кіски сиві пасма на два боки(Б.Х.).

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №7

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНОСУРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

Завдання 1

На основі простих речень побудуйте складносурядні відкритої і закритої структури. З'ясуйте формальні особливості відкритості/закритості структури. Трансформуйте елементарні складносурядні речення відкритої структури в неелементарні. Чим відрізняються такі конструкції на структурному та семантичному рівнях? Дайте характеристику предикативних частин щодо їх співвіднесеності з:

- а) двоскладним/односкладним;
- б) поширеним/непоширеним;
- в) повним/неповним;
- г) ускладненим/неускладненим простим реченням.

Завдання 2

Назвіть основні формальні ознаки складносурядного речення. З'ясуйте, якими засобами поєднуються предикативні частини і які семантико-синтаксичні відношення встановлюються між ними (одночасності дії, послідовності дії, умовно-наслідкові, причиново-наслідкові, висновкові, чергування дій тощо). Побудуйте графічні та лінійні схеми речень.

Завдання 3

Прокоментуйте семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами, що поєднуються сполучником а (протиставні, зіставні, зіставно-протиставні, єднальні). У яких випадках можлива його синонімічна заміна? Зразком якої структури є складносурядні речення, предикативні частини яких поєднуються сполучником а? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 4

У яких випадках сурядні сполучники поєднують предикативні частини складносурядного речення, а в яких - однорідні члени речення? Назвіть семантико-синтаксичні відношення, які передають сурядні сполучники, поєднуючи предикативні частини складносурядного речення. Поясніть наявність/відсутність розділових знаків перед сполучниками сурядності.

Завдання 5

Побудуйте неелементарні складносурядні речення за схемами.

Вкажіть на засоби зв'язку та семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами.

ВАРІАНТ 1

1. Густий туман спадав на осінню землю. Клубився над річечкою і, вповивши верболози, над темними хвилями(Б.Х.); Весною на даху нашої хати поселилися лелеки. Вони нанесли сухого гілля, м'якенької трави і вимостили собі розкішне кубло(Газ.).

2. Світло з обох вікон полилося на Галю, і стара в своєму темному кутку заціпеніла від зачудування(В.Ш.); Багато сліз сама я пролила, Зате тепер навчилася шанувати Любов і мир родинного житла(Л.К.); Все хочеться пізнати за роки навчання, тобто пізнати життя у всій його широті(Газ.); Чи вони не відщурались, Не забули тебе, неньку, Чи сховали жаль до тебе і кохання у серденьку?(М.В.); Тільки невсипує море бурхає десь здалеку та зорі тремтять у нічній прохолоді (М.К.); Не тільки я прибув на мовчазний поклик друга, але й більшість колишніх партизан нашого загону зібрались у невеличкій сільській лікарні(Ю.З.).

3. Тривожно співає над тобою розгойдане верховіття, а земля озивається шарудінням опалого листа(М.С.); Стару сліпеньку хату зруйнували, а на її місці зачиналася біла красуня(М.Ч.); Вони мляво перебирали ногами, голодні, брудні, виморені, - несли шляхом війну, а шлях тягнувся довгий, зникав за обрієм(Б.Х.); Увесь світ став прислухатися до його мови, а на Україні вірші його приймали як благовісне, пророче слово(П.М.); Вперше на історичну арену Сірко виступив як вінницький полковник, а вже через три роки він очоловав Запорізьку Січ(Ю.Ш.); Дівчина спить тихо в кімнаті, а місяць промінням тремтить(Л.У.).

4. Червоним яблуком округлим Скотився день, доспілий і тяжкий, І ніч повільним помахом руки Широкі тіні чорним вуглем пише(М.Р.); Він не тільки не стрекотів, не бився об землю, а й не просив прощення чи помилування(В.З.); Проте і сам не то він справжній, не то набридла вічна блуканина(М.Р.); Багато часу вимагають додаткові заняття, проте користь від них відчутна(Газ.).

5. а) Чи то [ ], чи то [ ], а [ ].
б) І [ ], і [ ], і [ ].

ВАРІАНТ 2

1. Ніщо прикре до вечора його не спігало. Відібрав чимало картин для імперської власності і мав приємну несподіванку (Б.Х.); Незабаром у птахів вивелося п'ятеро маляг. Вони жадібно розкривали дзьобики і просили їсти (Газ.).

2. Володимир озирнувся навдокіл, але не побачив нікого, хіба що лагідне обличчя Марії Яківни (В.Ш.); Серпневий день згорів над Києвом, і зорі висіяла ніч (В.Д.); То засвітить фари і б'є світлом по мокрих деревах при дорозі, то погасить їх і вис у п'їтьмі (Г.Т.); Була вона з хліборобського роду, і тому знала ціну навіть найменшому шматочку (О.Г.); Або ми підемо і ціною життя здобудемо волю, або ми вік залишимося жити на колінах (П.З.); Чи то мені здається, чи то справді свист тихішає (М.К.).

3. Здрігається обрїй од шквалу й грози, А поле - погожого тижня чекає (О.К.); Життя одвічно вище смерті, а це його одвічна суть (І.О.); Антось впрїгся у шлею і тягнув з-під шопи воза, а Мокрина краєм ока дивилася з вікна (Б.Х.); Без гучних прожив він декларацій, А в душі поезія цвіла (М.Р.); Старша навчала сестру меншу, а їх підслухало ще кілька дівчаток з вулиці (В.Ш.); Навколо білів сніг, а в саду ще й досі лютувала стрілянина (Ю.З.).

4. Багрянї смуги на обрїї тугішали, звужуючись, і були схожі на лаз у той задушливий день (Є.Г.); Олександр Довженко не тільки в розмовах, не тільки в прилюдних виступах, але й всією своєю творчістю завжди сміливо вторгався в саме життя (М.Р.); То хочеться над вами заридать, то заспівать з раптового нестяму (Л.У.); Вітру на морі не було, проте клекотів сильний прибїй (М.Т.).

5. а) [ ], і [ ]; то [ ], то [ ].
б) [ ] і [ ], та [ ].

ВАРІАНТ 3

1. Тут жив живий бог, ніким не вигаданий і ніким не даний. Він не потрясав карами своєї Біблії, не пророкував, будучи плинним й невидимим (Б.Х.); Над столом, густо заставленим смачними напитками і наїдками, похабно сяяла електрика. За столом сиділи та з церемонними словами і усмішками на устах їли ті страви гості (В.П.).

2. Друг ще простить, зате сама доля може часом помститися (Р.І.); Автобуса не трапилося, тому сіли в кузов вантажівки (Г.Т.); Михайло горкнувся коня погами, і він задер голову, заїржав і побіг риссю (В.Ш.); Працює на підйомному крані, і тому звик на всіх згори вниз дивитися (А.Д.); То загуркоче ген-ген над затихлим гаєм кононада, то враз освітять небо спалахи сигнальних ракет (Ю.З.); 0, закуй мені, возуле, Чи я довго проживу (0.0.).

3. А вони тим часом загарбали міські хутори, а вони зігнали з них удів міщанських - і ну хазяїнувати (З.Т.); Босць з хибами - все-таки босць, а муха без хиб - всього лиш бездоганна муха (О.Довж.); Люди битимуть зміїв по головах, а змії кусатимуть їх у п'яту (Б.Х.); Товариші поговорили ще трохи у вигоні й забули, а в мене ще довго щеміло в грудях (С.В.); У батька піввуса обсмалило, а їм смішно до сліз (Г.Т.); Сонце впало в степ за очеретом і погасло, а з лиману викотився червоний місяць і пустив на воду широку іскряну стежку (І.Н.-Л.).

4. Вгорі над нами зашумів вітерець, і досвітня темна пелена паморозі повисла над головами сина і матері (М.С.); Правдивим будь - але не всім ти відкривайся. Хоробрим будь - але на техніку зважай(П.Т.); Зрідка спросоння заскрипить журавель або гупне біля якогось похиленого тину росяне яблуко, проліється шипучим соком на траву - і знов тиша(М.С.); Лиш небо гуде неокрає та сім'я журавлина на крилах весну підіймає(А.М.).

5. а) А [ ], а [ ], а [ ].
б) Або [ ], або [ ], або [ ], але [ ].

ВАРІАНТ 4

1. Розпущені коси спадали їй на оголені плечі. Очі - два повні відра під коромислами брів - хлюпали живою синявою(Б.Х.); Птахи по черзі літали на болото і годували своїх дітей. Вони майже не відпочивали(Газ.).

2. Не тільки Галя бачила те синє диво, але й стара не відводила від нього очей(В.Ш.); Чи то сонце сходить над побоїщем, чи то наповнилась по самі вінця земля червоною кровницею(Р.І.); І з кожним днем мужнів наш дужий голос, і сили виростали немалі, і наливали український колос щедроти української землі(І.Л.); Після матеріної смерті минуло чотири роки, тому й хрест над нею ще не встиг узятися сірим туском(Т.Т.); Кожен з нас з честью зустрине смерть за цими стінами або діти наші ніколи не будуть вільними на рідній землі(Ю.З.); Ніч колихала так ласкаво, Проте не спалося ніяк(М.Р.). 3. Дні як у молоці, а ночі густою чорною патокою важіють над землею(О.С.); І сходить день, і мови сходить врода, А над усім - ці світлі небеса(Н.С.); А ніч на морі відпочити зібралась, розкинулась, А до води звисають чорні тучі(В.Д.); На самій полонині вінздилося сонце, а в його проміннях з сумовитим курликанням пролітає журавлиний клпоч(М.С.); Чотири підкотини вже закопані, а поруч лежать і терниці на двері до нової хати(М.Ч.); Гріло йому серце новонабуте тепло, а на вустах лежала перейнята від нагірної принцеси усмішка(В.Ш.).

4. Антон багато цікавого побачив не тільки в артільному господарстві, а й по хатах колгоспників(І.Ч.); Пливе обабіч шляху жовта і червона пшениця і аж на горбку зупиняється біля озерця рожевого маку(М.С.); Туман уже піднявся і небо стало сірим(М.К.); Синє море звірюкою то стогне, то виє (Т.Ш.).

5. а) [ ], та [ ], і [ ].
б) Чи [ ], чи [ ], а [ ].

ВАРІАНТ 5

1. Хати стояли над туманом. Туман не здіймався вище вікон(Б.Х.); Помалу попливив край грубого махоркового паперу, обережно заліпив свій виріб і полюбувався на нього. Цигарка вийшла напрочуд рівна, трохи загострена на кінці(В.П.).

2. Птах відлетів, і сон повільно ввійшов у серце дівчини(В.Ш.); Хоч у житті стрічав тебе я рідко, та все ж мені той спогад серце гріє(І.Ф.); Мої очі закипали сльозою, проте хотілося слухати наспівування мамою цих тужних слів(В.Ст.); Чи то неминучість загартовує душу, чи то вона лікує її(В.Ш.); Під неділю або Чіпка в Грицька з матір'ю, або Грицько

в Чипки з Мотрею (П.М.); Ніколи не буде у матері сина, І тому вона йде за село, за околицю, І стає на коліна, І небові молиться(Б.О.).

3.Майданчик на березі мілководної річечки було зруйновано, а на його місці височіла сторожова вишка(Ю.З.); Хочеться мені хоч одним оком поглянути на Італію, а також хочеться побути на селі(М.К.); Сипався і сипався вишневий цвіт під місяцем, а майдан дуднів від шалу(Б.Х.); Листя було чорно-зелене, соковите, буйне, а між ним синіли трона ягід, тугих і терпких, як терен(П.З.); Спочатку морок поліз з-поміж очеретів, а за ним дихнули озерця й купини білим туманом(М.К.); Все скуте жахом, а Марко грає(О.О.).

4.Вервечки березки спиналися на стебла лободи, купчилися поверх трави, і білі квіти дзвеніли довірливо й мило(Є.Г.); Не забувай за отчий свій поріг, Але й кермуй політ за обрії незнані - і мислі, і часу закони невблаганні неси в будучину, на плетиво доріг(А.М.); Не сон-трава на могилі Вночі процвітає, То дівчина заручена Калину саджає(Т.Ш.); У кожного з нас вдома є або дружина, або діти, або мати, або наречена(О.Г.).

5. а) [ ] або [ ], та [ ].
б) Чи то [ ], чи то [ ] і [ ].

ВАРІАНТ 6

1.Пі обличчя, відбившись, стояло перед ним, дивилося із самого дна потоку, ясне й чисте, як сонце. Маленькі хвилі промивали його, промивали їй голову, стрічки в косах(Б.Х.); Чергова сестра Одарка Калинівна роздавала хворим ліки. Вона уважно схилялася до кожного та казала ласкаво, розрадиві слова(В.П.).

2.Галія не могла оформити цю думку в слова, зате вона відчувала її всім серцем(В.Ш.); Ота зустріч просто-напросто приверзлася, або вона йому наснилась в страхітливім сні(А.Д.); І будеш ти у кожному диханні, І будеш ти навіки при мені Гасить зірки очима на світанні, Палить мене в безмежному вогні (В.Сим.); Твій сміх - то сміх мінливої зорі, Та лиш у снах він явиться мені(С.Ч.); Чи то війнув снігами небосхил, Чи то так сумно розкричалась галич(Г.С.); Не тільки Ліна Іванівна, але й Орест дуже полюбив голуба(В.Ш.).

3.Того року трави і пшениці стояли, як Дунай, а косарі були в ціпці(М.С.); Ти смієшся, а я плачу, великий мій друже(Т.Ш.); А козаки тим часом сідали на байдаки, перепливали Дніпро, а отаман, хоч як йому було важко, гнув бога до землі(Б.Х.); Слова одні нам тішать зір і слух, А інші нас відигровхують раптово.В одних - огонь і істина жива, А є й мертвотні, крижані слова(М.Р.); По легенькому вітрі на сніг лягав гній-сипець, а під ним покривом все поволі тануло(І.С.); Ці припеліці не підіймаються звизу і не просять напитися води, а з'являються вони бозна-звідки(В.Ш.).

4.З неба спливала хмара, і десь глибоко внизу відсвічувався зірками Дніпро(Я.Б.); Ми часто робимо дурниці Думками, вчинками, пером, То перебізьнуєм дрібниці, то плутаєм зло із добром(В.Д.); Мільйони уст, очей, садів, будов, пейзажів, тонів, запахів і ліній, але одна у світі є любов,єдине сонце у небесній сині(М.Р.); Нема в нього ні оселі, ні саду, ні ставу(Т.Ш.).

5. а) То [ ], то [ ], а то [ ] і [ ]
 б) [ ] - і [ ], і [ ], і [ ].

ВАРІАНТ 7

1. Далекий фронт повільно, але невблаганно підсувався. Довга і люта зима нарешті скінчилася (Б.Х.); Прокидаюся на березі Десни під дубом. Стрибаю з кручі в пісок до Десни, мийося, п'ю воду (О.Довж.).

2. В глибині дому зарипіли двері, і Галя поспішливо перегорнула книжку (В.Ш.); Хуртовина ніби трохи стихнула, та все одно їти було тяжко (М.С.); Ні білиночки на ній не росло, ані травиночка не красила її чорної нори (П.М.); Дітвора шукає собі стільчики, пороблені татом, ставляє до столика, однак сідати ніхто не сідає (Г.Т.); Чи стане Дніпро останнім рубежем для війни, чи куди ще далі звідси переплеснеться її невгамовний вогонь? (Газ.); До фінішу далеко, і духу вже нема (Н.Д.).

3. Давно це було зроблено мною, а до цих пір люди не забули (В.П.); Привчав мене батько трудитись до поту, а мати - любити пісні (М.В.); Од фугасок і мін ми очистили наші квартали, а сапер же який розмінує солдатські серця?! (І.К.); Чорні смереки безперестанку спускали сум свій в Черемош, а він ніс його долом і оповідав (М.К.); Не золоті дощі з небес, а золоті робочі руки запліднюють лани і луки (М.Р.); Над головою розсіпали дзвін жайворонки, а між пшеницею, мов мавки синьоокі, поблискували волошки (В.Ш.).

4. Він ішов бездонною дорогою, і перед ним, і з боків виростав вечір (Є.Г.); Лютували шаблі, і коні бігали без вершників, і Половці не пізнавали один одного, а з неба палило сонце, а гелгання бійців нагадувало ярмарок, а пил уставав, як за чередою (Ю.Я.); У нас і хліб є, й скотина прибуває, й захист безпечний (П.М.); Хтось із нетерплячих виривається вперед, але його повертає назад слово командира (М.С.).

5. а) [ ], а саме [ ], і [ ].
 б) [ ] чи [ ], однак [ ].

ВАРІАНТ 8

1. Звівся літній день, стояв у задусі над майданом. На церковних банях стриміли розпечені, мовби в чорнилі, чотири хрести, п'ятий - на високій дзвіниці (Б.Х.); Нічого не забуде рідна земля, все збереже в своїй пам'яті, розповідає про далеку і незабутню минувшину. Не забуває рідна земля дітей своїх (П.Л.).

2. Світло Іванової душі вже прагне туди, і він ще повинен перейти цю дорогу і має ще не раз озирнутися, тому ступав Іван приповільнено, й озирався, й бачив дім із прозорими стінами (В.Ш.); Чи дорогу тобі, може, хтось перебіг, чи тебе забрали вітри норовисті? (М.Т.); Закурликали журавлі, і десь школярки бігли до школи, але нам дорога туди заказана (Б.Х.); Або вдома не бути, або волю здобути (Н.тв.); То нива стрепене дужими і м'якими крилами і до самого обрію летить, то враз вона відкинеться назад, стихне, як пісня (М.С.).

3. Біліє розквітла гречка, де-не-де підсинена волошками та жовтіла від суріпки, а над нею казковим маревом виграє червоне сяйво (Є.Г.); Яблуні все ще квітували, а вишні і черешні одцвіли (М.Л.); Сонце ще не сходило, а вже рум'яно займалося на сході небо (П.Ш.); Одна розумна голова - добре, а дві - ще краще (Н.тв.); Небо кров'ю паленіло, тануло

в загравах, А ми собі веселились на шовкових травах(В.Сос.); Пальтечко в нього товсте, а сам тоненький(Г.Т.).

4. Берег швидко втівав од нас, і я вже бачив перед собою високу кручу(Ю.З.). Чи тільки терни на шляху знайду, Чи стріну, може, де і квіт барвистий(Л.У.); Не віддавайсь дрібненькій суеті і не міняй шляхи своєї круті на стежечку вузьеньку, пилом криту(А.М.); Здавалось, і вітер тут чорний, і дощ летівся з неба чорний, як смола(О.Г.).

5. а) [ ] - і [ ], але [ ].

б) Не лише [ ], а й [ ], тобто [ ].

ВАРІАНТ 9

1. А долиною пішов туман. Вгорі повітря трохи прогрівалося, а внизу холодне - стало туманом(Б.Х.); Молоді лелєки швидко навчилися літати. Восени лелєча сім'я полетіла у вирій(Газ.).

2. Можна було б продертися додому із лівого боку, але там буди зарості дереви і глинясті урвиська(В.Ш.); Богдан і Северин довго вивчають узлісся і входять у нього з гвінтітками напереваги, тобто уже вони навчені гірким досвідом(М.С.); І досі ще пахнуть журливі долоні, і також губи - гіркі - аж солопі - подосі ще пахнуть(В.Ст.); Ліна Іванівна знову подумала про Нерпу, тому їй болісно стислося серце(В.Ш.); Чи то весни коліска запашна мене гойдала в чистім небозводі, чи, може, хто з благословенним словом до мене в душу стиха нахиливсь?(М.В.).

3. Поезія не може жити на смітнику, а без неї життя злочин(М.К.); За полудень сонце завернуло - а серце, мов ключ, у блакиті (І.Д.); Залитий місячним сяйвом, розпустивши чуба, він легко пересувався, а Віта йшла побіля нього (Б.Х.); вдалині синіми смугами виднілися довжанські ліси, а ближче до густих чагарів проступало білими хатами село Ступки(Г.Т.); До кімнати в незагратоване вікно заглядало сіре небо, а гут іще все дихало нічтю(А.Д.); Із гілочки зросла в пісках верба, а з пісні в світі виросло безмертя(Є.Л.).

4. Між бур'янами дзвеніли обпаленими, скров'янілими пелюстками маки, і чорний смуток, просіяний між ними, вивіювався увсебіч тихо й замислено(Є.Г.); То іволга у пісні їх дзвенить, То хлопчик, друзів кличучи, свистить, То соловейко розсипає трелі, То колесо намазане скрипить(М.Р.); Вона ж у вас гарна, як весна, а завзята, як віхола(М.С.); Марія вже й в печі розгопила, й приставила горщики, та у вікнах не замиготіла чорна смуга лампа, й не блиснули чорні брови(І.Н.-Л.).

5. а) Не тільки [ ], але й [ ].

б) То [ ], то [ ], зате [ ].

ВАРІАНТ 10

1. Його думки під'ягали його пальці, сиплючи дрібний і нишклий перебіг край столу. Тодорчии повільний і важкий погляд непокоїв його(Б.Х.); Медяне повітря наповнене ароматом достиглих хлібів. У садках наливаються соком червонобокі яблука(П.К.).

2. Запахло свіжопомитими дошками, і війнули в сонячному повітрі срібні крила простирадел(В.Ш.); Я визнав за ліпше промовчати, але це витлумачено було вже як одвертий бунт, і в кабінеті загуло(П.З.); То ти сам берешся за цю справу чи хто інший доведе все до ладу?(Газ.); Хліба цей рік видалися слабосилими, не було дощів, зате трави, встигнувши вигнатись на зимовій волозі, котилися зі степу на кураєве

важкими, шумуючими валами(О.Г.); Чи для вас немає зелені в лісах, чи для вас не сяє сонце в небесах(І.Ф.).

3.Життя - як той потік, А час - мов океан(Б.Л.); Коні парували, а їхні морди побралися інесм(Б.Х.); Навколо ще лежать сніги, а він(пролісок) вже скинув ланцюги(0.0.); Наче вчора бігав я до школи і садив ті вишеньки малі, А тепер гудуть над нами бджоли і поважні пугстуни - джмелі(В.Сим.); Сріблиться дощ в тонькому тумані, Як ниточка в прозорім полотні, А сонце по його блискучій грані Тече і думку сповнює мені(Д.П.); Тобі зозуля навесні кувала щастя, а мені вороння крякало сумне "Забудь мене"(І.Б.).

4.Посвисти із залізниці в'яли, кволо погойдувалися, як курява, і жовті дзвоники здригалися(Є.Г.); І передзвони косовиці, і житні золоті коржі, і запах в'ялої копичі, Полинй і кашка на межі(М.Р.); Небо то ніби плакало тихими дрібними сльозами, то цілі дні ніби ливцем лило сльози(І.Н.-Л.); Ось і кінець місту - і вже згори видно всю луку зелену(М.В.).

5. а) [], проте [], тобто [].

б) Ні [], ні [], ні [], але [].

ВАРІАНТ 11

1.Усі будинки, усі стіжки палали, наче свічі. Полум'я бурхало, виривалося, снопасто розкидаючись(Б.Х.); Ліс ще дримає в передранішній тиші. Непорушно стоять дерева, загорнені в сутінь, рясно вкриті краплистою рососою(М.К.).

2.Климко не боявся ночей, тому міг залишатися у бараці сам(Г.Т.); І ніхто мене не чує, і ніхто мені не пише, і ніхто мене не жде і не гука(Б.О.); Ти підійшла, однак тебе не ждав (В.Сим.); Чи то повітря дихало спокоем, чи то я не відчував звичайної нервуючої поспішливості(В.Ш.); Хоч до вокзалу було недалеко, проте я поспішив сісти до авто й поїхати!(Ю.Я.).

3.Чи не прийшли б ви сьогодні до мене, а то багато справ невідкладних зібралось(Б.Л.); Перше село зникло за горизонтом, а на його місці виднівся ліс(Газ.); Далеко ще до світла, а вже батько будить вставати(М.К.); Голова гоїдалася мовби прив'язана, а очі були скляні й непорушні(А.Д.); 3-надрічки лине пісня голосна, А тут, біля гостинної веранди, Іде безкровна, лагідна війна червоної і білої троянди(М.Р.); Під ногами лагідно, мов хмизок у лісі, потріскував лід, а біля ока щось обважніло і сталось(Г.Т.).

4.Смеркало, і звужувалося поле, все тугіше підперізуючись цупким перевеслом обрїю, і дорога білою стрілою гнулася від небокраю до небокраю(Є.Г.); А поет усе то грає, то щось пише на папері (Л.У.); Ніч очерети зове у гості, ні пtiць, ані людей, опріч ясної зірки в високості(А.М.); Не всі серця дадуться хробаку, й не всі шляхи у круг закуто, і проросте зелена рута на жовтому піску(М.Б.).

5. а) [], та [], й [], а саме [].

б) [] або []: а [], і [].

ВАРІАНТ 12

1.Пожежа розширилася і жерла все. Старий парк, облизаний полум'ям, став видний кожним деревом(Б.Х.); Небо міниться, небо грає усякими барвами, блідим сяйвом торкає вершечки чорного лісу.

Стрепенувся врешті ліс і собі заграв(М.К.).

2. В чужу душу не влізеш, і тому ніколи не берися судити людину ні з яких обставин(Р.І.); Не кожному дано велике щастя, але все ж таки парікати на долго не варт(Г.Т.); Лижню замело, і листоноша втишив ходу(В.Ш.); Із-за темного дуба то калинова гілка витягнеться і червоний кетяг ягід горить, як жар, то колоча гайова рожа покаже дрібні листочки й пахучу квіточку(М.В.); Чи шепоче серце, чи біда стереже тебе стіна?(Н.Б.).

3. Над світом білим, світом білим хтось всі спіралі перегрів, А хмарки бігли, хмарки бігли і спотикалися об грім(Л.К.); Тяжкий соковитий дух ішов від живої розпареної землі, а високо над вигоном уже перелітали на північ ключами птиці, дзвінкоголосі, чуйні, весняні(О.Г.); У садку сніг був червоний від пролітої крові, а німці спокійно походжали по ньому, відшукуючи місце для сніданку(Ю.З.); В солдата не було медалей, а в пса були(Б.Х.); Заходять вони утрюх до хати, а Журавленко револьвера в руці держить - от-от стрельне(Г.К.); Степова далечинь знемагала в надвечірньому сонці, а тут, довкола ставків, все було ще соковитим, рутвяно-зеленим, як ранньою весною(О.Г.).

4. Обриси горбів спершу гострішали, підмальовуючись з одного боку гінями, а потім розпливалися, ховаючись один за одним, тонучи, і вже все поле вирівнювалося, стаючи однотонним(Є.Г.); Крізь темну ніч шумів весняний дощ, і в унісон із ним шуміли сосни, Розгойдуючи бронзою своєю Садки і хмари; і густа трава, напоєна досхоchu, до нестями Веснянками бриніла молода(А.М.); Прив'яла папороть ще зеленіє, Та все горять, як свічі, дерева, І памороззю криється трава уранці-рано(М.Р.); І день, і дим, і рими, бадьорий крок й бадьорий спів(В.Сос.).

5. а) [ ] і [ ]; або [ ], або [ ].
б) То [ ], то [ ], то [ ].

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 8

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

Завдання 1

Встановіть, які складнопідрядні речення і чому належать до конструкцій розчленованої структури, а які - до нерозчленованої. Назвіть засоби зв'язку, що поєднують предикативні частини.

Завдання 2

З'ясуйте семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами, які поєднуються сполучним засобом що. У яких випадках що виступає сполучником, а в яких - сполучним словом? Вкажіть на синтаксичну функцію сполучних слів.

Завдання 3

Визначте семантико-синтаксичні відношення, які може передавати сполучний засіб **коли**. У яких випадках **коли** може (і чи може взагалі) виконувати синтаксичну функцію члена речення, тобто є сполучним словом? Назвіть інші засоби зв'язку між предикативними частинами. З'ясуйте місце підрядної предикативної частини щодо головної.

Завдання 4

Визначте семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами, поєднаними порівняльними сполучниками. У яких випадках порівняльні сполучники передають власне порівняльні відношення? Чи завжди такі конструкції можна кваліфікувати як складнопідрядні із підрядним порівняльним? Вкажіть на основні критерії розмежування таких конструкцій і простих речень, ускладнених порівняльним зворотом.

Завдання 5

Схарактеризуйте складнопідрядні речення за: а) семантико-синтаксичними відношеннями; б) засобами зв'язку; в) співвіднесеністю предикативних частин із двоскладним/односкладним, поширеним/непоширеним, повним/неповним, ускладненим/неускладненим реченням. Підкресліть і проаналізуйте предикативні основи. Побудуйте графічні та лінійні схеми.

ВАРІАНТ 1

1. За вікном так само лютував вітер, від чого по кімнаті ходили довгі прохолодні смуги повітря (В.Ш.); Він отак би й виріс серед уквітчаних тих ночей, якби не настали ночі інші - без вогнів (Г.Т.); Розішлю свої думи в дозори, Щоб у сизому міражі Не ступало свавільне горе На кордони своєї душі (В.Сим.); Літо було дощове, так що трави наростало багато (А.Д.); Шануй же запах хліба і води землі тієї, де твої сліди лягли на стежці до голубого броду (Г.К.); Тільки той може творити історію, хто сьогодні бореться й живе (М.Р.).

2. Так мені чогось сумно й боязко, що аж серце моє мре (М.В.); Климко переніс із гуртового барачного погребя ті запаси, що вони мали з дядьком про осінь (Г.Т.); Так легко, так вільно було Єльці з ним, що виникало бажання помовчати, не почувачучи від того незручності (О.Г.); Як добре те, що смерті не боюсь я (В.Ст.); Ти знаєш твердо, що кривава путь веде до сонця наші всі країни (М.Р.); Відомо стане всьому люду, Що батько той не мав вини і був засуджений без суду (О.П.);

3. Коли ж забудеш рідну мову, Загубиш душу ти свою (В.Сим.); Коли іншим страх одняв розум, Підпора не боявся нічого (М.К.); Восени 1674 року, коли вже план визрів, султан дав наказ відправити на кораблях з Константинополя в Крим п'ятнадцять тисяч добірних стамбульських яничарів (Ю.Ш.).

4. Мій час пливе собі так тихо-тихо, як по ставку пливе сухий

листок(Л.У.); Якось інстинктивно відчув Федько цей пильний погляд і навіть здригнувся, ніби його спіймали на гарячому(Ю.З.); У червоне надвечір'я хмари несподівано просвітлися, ніби хто підблів їх молюком(О.Донч.).

5. Повела житами стежка неширока В поле, де тополя мріє одинока(В.Сос.); Люда, хоч сама не збиралася перед ним сповідатися, хотіла знати про нього все (В.Ш.); "Оце" являло собою таку нужденну та ветху споруду, в якій народився наш великий Кобзар(А.Д.).

ВАРІАНТ 2

1. Погода стояла тепла і сонячна, так що шибки на вікнах аж миготіли(Г.Т.); Іди туди, де люди творять світло і ставлять хрест на темне і на старе(В.Сим.); В передчутті божественної миті Ми мусимо іти на каяття, Щоб наші друзі, правдою умиті, Наповнилися світлом за життя(М.Р.); Вклонитись можна юності своїй, якщо знаходиш квіти власних мрій у торжестві утвердженій справи(Є.Л.); Ніхто не пам'ятав, щоб хорунжий так сміявся(Н.Р.); Він єдиний, хто пішов би на це без коливань і докорів сумління(А.Д.).

2. І той горіх, що з туги всох за нею, мені у тому слові шелестить(Б.О.); Ніхто навіть не думав, що вони такі лихі люди(В.З.); Відомо, що в липні день стає коротшим(В.Ш.); Пісня - лиш те, що кличе до боротьби(М.К.); Так собі думаючи та гадаючи, старий Таволга часом так засумує, що аж сльоза покотиться йому з ока(П.К.); Рослинний світ нашої планети настільки багатий, що вражає нашу уяву(І.Ц.).

3. Так, армія тоді непереможна, коли любов зове її на бій(Б.О.); На тому кінці ще не замовк тривожний голос командира, коли із прибережних чагарників посунули танки(Ю.З.); Коли сходило сонце багряне, пригинались трави сумні(Ю.К.).

4. І поля укрились білим, рівним килимом блискучим, наче їх зрівняв рукою Гітчі-Маніто могутий(0.0.); Абрикоси світилися, виточували м'який жовтий колір, немов малесенькі зірочки горіли повільним утішним вогнем(В.Ш.); Писати треба так, наче пишеш останню свою річ у житті (Г.Т.).

5. Особистий настрій членів комісії теж був найрізноманітніший, бо всі вони були людьми і мали свої слабкості(Г.Т.); У вікна заглядав невмиваний ранок: сіренький, пожмаканий, з непричесаними хмарами, від чого у Івана на душі стало досадно(А.Д.); А та печаль в очах з туманом сивим йому здається витвором красивим, котрий в багатті скоро ізгорить(М.Ш.).

ВАРІАНТ 3

1. Дитиною хотілося йому ползти тією драбиною туди, де скупчилися ті отари, і пристати до них пастухом(В.Ш.); Для того й збудований був цей собор, щоб у хвилини розпачу людина не втрачала віру в життя(О.Г.); Якщо гра на фортепіано її заспокоювала, то скрипка дратувала(П.П.); Русь не дрімала, стомлена і млява, забившись ведмедем у барліг, Бо відчували грек і печеніг відлуння кроків князя Святослава(В.Сос.); У приймальній ректора, куди він зайшов, було повно людей (Г.Т.); Хто прагне тиші і спокійного життя, той за своїм духом міщанин(В.Сим.).

2. Невдовзі таки знайшли велику миску меду, що була схована в

княжій медовні(С.П.); В мені гойднулася жовта хвиля, як пісок, що його крутить вітер над головою із сумовитою піснею(В.Ш.); Вдома Дарина ніяк не могла вирішити, що подарувати йому на пам'ять(А.Д.); Тепер Нюра тим тільки й жив, що ждав наступної суботи(Г.Т.); Часом Десна розливалася так пишно, що у воді потопали не тільки ліси і сінокоси(О.Довж.); В її великих синіх, мов волошки, очах було стільки завзяття і рішучості, що це відразу передалось Косачову та Датику(Ю.З.).

3. Коли мечами злоба небо крає і кришить твою вроду вікову, Я тоді з твоїм іменем вмираю і в твоєму імені живу(В.Сос.); Вже й сонце зійшло, коли всі зібралися на вулиці(Л.К.); Коли зачинила за собою двері, його огорнуло почуття розпачу, безнадії(В.Ш.).

4. Мріють крізь хмари зорі вгорі, мов на бульварі чудні ліхтарі(В.Сос.); Просто дивно, як йому пасувало власне прізвище(Є.Г.); Десь далеко одинокий коник Пісню травам і лісам заграє, наче гасне дерев'яний дзвоник(М.Й.).

5. І було в образі тому таке гидке щось, таке противне, від чого Кирило здригнувся(М.К.); А ти для мене й досі молодий, Хоч вже і сивий, як стебло полинне(В.М.); Чомусь нагадував він мені сучкувате молоде деревце, яке не хоче ні ламатися, ні гнутися під ворожим вітром(П.З.).

ВАРІАНТ 4

1. Не буде щастя ні мені, ні люду, Доки на світі нещаслива буде хоча б одна людина роботяца(М.В.); Рум'янець горів на всю шоку, від чого лице здавалося червоним і стурбованим(Г.Т.); Я міг би дати вам довічну славу, якби вона приходила з жалю(М.Р.); Володимир змушений був спинитися і сісти, бо йому від незручного підйому аж іскрами пішло в очах(В.Ш.); Ще в дитинстві я ходив у трави, В гомінливі трепетні ліси, Де дуби мовчали величаво У краплинах ранньої роси(В.Сим.); Посунулись туристи у село, яке славиться майстрами(О.В.).

2. Шкірка на них(картоплинах) так пригоріла, що аж відстряла від серединок, рожевих та пахучих(Г.Т.); Сад був залитий настільки чистим світлом, що дерева майже розчинилися у ньому(В.Ш.); Хай безсоромні очі їсть тих, що живуть без сліз і честі(Є.М.); Я пам'ятаю, що ти любиш Бетховена(В.Сим); Ви ще раз мрієте про наші державні, громадські, кооперативні й інші установи і про урядовців, що працюють по тих установах(О.В.); А справжня слава - це прекрасна жінка, що на могилу квіти принесла(Л.К.).

3. Не вимучуйте з себе сміху, коли серце стогне від мук(В.Сим.); Раїса рада була, коли Тася часом з самого ранку забігала й тягла її в ліс або в поле(М.К.); Людина відчуває свою слабкість тоді, коли її покидають надії(Б.Х.).

4. Люди бродили по плюці, немов муравки на мурашнику(І.П.); Злу радість я чую в тім хорі, мов згуби на нас вони кличуть(Л.У.); Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий, так наші молоти гриміли раз у раз(І.Ф.).

5. Вона почала придивлятися до нього, наскільки це було в її змозі(М.К.); Сергій Антонович зник, видно, до оригінальничання свого

помічника, хоча не переставав його помічати(Ю.Ш.); Сдався той, хто в піснях оспівати зумів джерело і вогонь - два великих начала(Р.Г.).

ВАРІАНТ 5

1. Якщо помру по дорозі, хай хоч мої кості відвезуть додому(Р.І.); Вигапгуй на небо райдугу-доріжку, простели до сонця вишивку-маніжку, щоб по тій доріжці з лебедями-снами плавати до щастя білими човнами (В.Сим.); Крила їхні стали руками, бо їм треба було для життя рук, а не крил(В.Ш.); Битва за щастя вільного людства буде стрясати землями доти, доки не встануть з рабства послулі(Х.Б.); Дехто навіть не задумується над тим, скільки користі людям приносять птахи, оберігаючи ліси від шкідників(Газ.); Хто щастя взяв у лютій боротьбі, той зможе захистити його в бою(А.М.).

2. Вже цілий місяць обживай хату, що ж, мабуть, навикати вже пора(В.Сим.); Це все було в двадцятому столітті, що грозами над нами пронеслись(В.Сим.); Тільки глибоко десь, на дні дівочого серця, ятриться біль, що не знає вона отакого тихого людського щастя (І.Ц.); Почало здаватись, що за чорною смугою хмари то здіймається, то падає хвиля вогняного моря(М.К.); Він такий, що в неозорім полі уночі обійде хуртовину(А.М.); Сонце пекло так, що й уночі степ пашів(В.Ш.);

3. Моя старенька, люба моя мамо, Коли б дорогу знала ти сюди, Пішла б одна глибокими снігами шукать мої заметені сліди(І.С.); Султана Мустафу вперше в історії Туреччини скинули яничари з престолу, коли той низив платню яничарам(Р.І.); Вже сутеніло, коли я рушив стежкою далі, вглиб лісу(В.Ш.).

4. Місто одразу поменшало, мов будинок присунувся до будинку (В.П.); Не встигла оглянутись, як молодість пролетіла(Н.Б.); Мов течія промерзлого струмка, душа чекає на любов живу(В.К.).

5. Маланка все ж солодко осміхалася, хоч душа в неї сичала(М.К.); Непереможно прагну я поставити там високо червону короговку, де й сам орел гніздо не сміє звить(Л.У.); Оборонці гетьманської столиці, яку будь-яке вороже військо могло б узяти хіба що багатоденною облогою, розбіглися(Р.І.).

ВАРІАНТ 6

1. Покинув я сумний підвал, лишив майдан Богдана, де гетьман огиря учвал кудись жене щорана(В.Сим.); Нехай приїде, тому що він повинен вислухати мене(Н.Р.); Ми з тіткою йшли вулицею швидко, аби встигнути вчасно до діда-кравця (Г.Т.); Як уже раз відірвешся від свого вугла, то чужим мусиш здихати(Р.І.); Хлопці якраз і ждуть, доки з комісії вийде Колосовський(О.Г.); Молода струнка яворина, яка вкрила оксамитовим мохом коріння, високо сягає рябеньким стовбуром, осміхається до блакитного неба(М.К.). 2. Аж до тепер не знав, що так важко буде йому розлучатися з тим життям, з вахтами, соністю моря, кигиком чайок(О.Г.); Проте Андрій плекав надію, що все минеться якось(М.К.); Ти дасш поету дужі крила, Що підносять правду в вишину(В.Сим.); Те, що є в людині, безсумніву, важливіше за те, що є у людини(І.Ш.); Довкола було настільки тихо, що чути було тремтіння лагідних зір(В.Ш.); Хто ж винен, що якась людина роками носить на собі цю пляму (І.С.).

3. Обличчя його можна було б назвати грубим, коли б воно не було таке вродливе(А.Д.); І коли він прибився до берега, я перший заляскав у долоні(В.Д.); Було се в далекі старі часи, коли ми не мали ще здорового розуму(О.Довж.)

4. У досвітньому небі сизили далекі пера непорушних хмар, наче над цією землею летіло з усіх усюдів безліч перелітних птахів(Є.Г.); Вони повільно простували вулицею, як раптом із-за паркану вискочив скуйовджений, розхристаний дільничий поліцай(Ю.З.); Але раптом здалося, наче вогник сільської лікарні засвітився(Н.Б.).

5. Хіба ми не повинні плекати народні таланти, щоб вони світили всьому народові(Ю.Я.); Незважаючи на те що пожежу вгасили, люди не розходились(М.К.); Поклін тому, хто вносить чесну зладу в людські серця, одверті і не злі(А.М.).

ВАРІАНТ 7

1. Тепер міцніше я тебе люблю, Бо ясності, і доброти, і світу Знаходжу більше в погляді твоїм(Д.П.); Якщо ж над степом буде знайдено копалини, степ трохи змінить своє обличчя(Ю.Я.); Тільки сонце зійшло над посірилим, сумним від ночі лісом, коли раптом застукотів дятел, вибиваючи ритм новому дню(В.Ст.); Я прийшов у цей світ з любові, щоб спізнати дороги кругі(П.0.); Перепливай річку й виходжу на той берег, де ростуть тільки ліщинові й берестяні куці(В.Ш.); Благословен, хто буде вгору дертися по скелі(Л.К.).

2. Тут і прокидається уміння накликати натхнення, що жене од тебе всі найсолодші мрії(В.Ст.); Відчувала, що сила ця не зникне з її рук(В.Ш.); Не віддамо ми на поталу звіру завоювань, що їх здобув народ(О.Н.); Здавалося, що загорожа не витримає й перекинеться(О.О.); І то нічого, що чигали круки(Л.К.); Екзаменатор був такий суворо-вимогливий, що ніхто не ризикнув навіть слово вимовити на повен голос(Г.Т.).

3. Коли дощ вщухне, ми поїдемо(Г.Т.); Князь Семен Васильович Прозоровський розгорнув пергаментні сувої, коли раптом до кремлівської палати зайшов посол польського короля Маховського(Н.Р.); Я, може, сам ще повернусь до тебе, коли розстане цей холодний сніг(І.С.).

4. Як без раннього світання день не піде по полях, так без першого навчання до наук закритий шлях(М.В.); А просто я беру тебе за руку, як затихає найлютіша мука(В. Сим.); Час від часу поранений шарпається на своїй постелі, ніби знімає незримий тягар з грудей(Ю.З.).

5. Скільки там записано мелодій, стільки розійшлися кола по воді(Л.К.); Вулиця була порожня, від чого у мене зацеміло в горлі, якась нудьга взяла мене(0.Донч.); Батько дивився в глибину саду, ковзаючи поглядом по непорушних, засмучених яблунях, з яких давно вже знято плоди(В.Ш.).

ВАРІАНТ 8

1. Хочеться його під руку взяти і провести так, щоб навіть лист каштана Не впав на його тишу золоту(І.Д.); Стільки в тебе очей, стільки рук і мозолів, Скільки крапель в Дніпрі і у небі зірок(В.Сим.); Танк

видно було підбито, бо він так і зостався стояти на місці(0.Г.); Якщо прийде журба, то не думай її Розвести у веселоцах бучних(Л.У.); Старий гній на тому місці, де стояла колісь корова, видихався і пах сирію льоховою землею(Г.Т.); З чим зрівнять людську жагу і мрії, якими вічно рожум пломеніє(Г.К.).

2.Звичайно, що людину десь на чужині отак би жодна пташка не зустріла(Л.К.); Я знаю, що доповідь твоя матиме успіх(М.К.); Теплінь була така, що у артілі з дахів пливла бурульками смола(П.Р.); Зиграй усе, що я тебе прошу(Л.К.); М'язи султанового обличчя напружилися так, що воно побіліло(Н.Р.); Повітря було настільки вологе, що дівчина помітила на абрикосах маленькі крапельки води(В.Ш.).

3.Ібрагім таки приборкав яничарські орди, коли головний казначей з його наказу розпорядився кинути їм золото(Р.І.); Коридор умить спорожнів, коли двері класів позачинялися (В.Н.); По війні, коли одгули бої, восени колісь приходив ти до мене і читав поезії свої(П.Т.).

4.Здавалося, ніби якийсь чарівник, як у казці, убрав дерева в щиро-золоті шати(М.Т.); Три дні не зустрічався ніхто по дорозі - наче вимерла кримська земля(Р.І.); Я в любові, як в еміграції(Л.К.).

5.Краска заливала йому лице, від чого вуса біліли, наче молочні(М.К.); За кілька днів проклали хідник саме туди, де в'язні під охороною поремників колупали з руїн цеглу(Ю.З.); Живе лиш той, хто не живе для себе(В.Сим.).

ВАРІАНТ 9

1.Галя поспішала до скелі, скільки вистачало в неї дихання й сили(В.Ш.); Там батько ходить з сонячним чолом, бо сонце чуб на промені позичило(І.Д.); Якщо вони встигнуть вчасно, бій ми виграємо(Н.Р.); Була весела, і чудна, і навіть трішки недоречна, чого ніхто давно не бачив(Г.Т.); Тож боїшся, щоб хтось у душу не заглянув, мов у дупло(В.Сим.); Щасливий той, хто ще не вмів грати(Л.К.).

2.Відомо, що легко нам усім буває сплутать щирість і підступність(Л.З.); Ми навпіл розірвали минуле, Що ковтнуло наших батьків(В.Сим.); Михайлина зрозуміла, що її таємниця стала відома дівчинці (Ю.З.); Після військової ради настрої у Короля був такий, що його не засмучували і невтішні звістки розвідки(Н.Р.); І розпачливо він крикнув, що аж зорі в темнім небі затремтіли (0.0.); Сума квадратів катетів дорівнює квадратові гіпотенузи, що й треба було довести(В.Ю.).

3.І коли виходив на вулицю, знову відчував листопад(В.Ш.); Чого вартий хоча б один отой рух, коли матрос, відкинувшись у красивій недбалості назад, розтягує гармонь (0.Г.); А потім, коли знов напливе сутінь, я думаю(Л.У.).

4.Дивлюсь, як простір гне свої підкови(Л.К.); Я підбив подушку під груди, як робив це малим(В.Ш.); З-за причілка мальованої хати Русявий місяць вийшов, як виходить легінь(Д.П.).

5.А там, де сонце торкнулося вершечків дерев, спалахнуло листя злотозерним вогнем (М.К.); Якби оті проміння золоті у струни чарами якими обернути, я б з них зробила золотую арфу(Л.У.); Сталося те, чого найбільше можна боятись(В.Ш.).

ВАРІАНТ 10

1. Він вже ладен був поступитись чим-небудь, бо неможна було вже існувати в такій непевності, гарячкове шукати виходу(А.Д.); Якщо візир відчував злість, то хан просто шаленів(Н.Р.); Я не хочу, Щоб плакали кров'ю Ці конвалії в чистій траві(В.Сим.); Де однотонною струною Дзвеніла вікова печаль, Сьогодні радістю живою Горить рожевоперста даль(М.Р.); Олександра Панасівна вже не знала, де вперше зустрівся їй цей чоловік у сірому костюмі і блискучих лакових черевиках(В.Ш.); Маковей не розібрав, хто перший дав цю команду (0.Г.).

2. Сумовита глибинь очей була аж з прозеленню якоюсь, з отією, що її колісь можна було тільки в очах у мавок підгледіти десь на Вовчих водах(О.Г.); Очевидно, що підйом для Володимира був занадто важкий (В.Ш.); І здається, що я володію віковичним секретом краси (В.Сим.); А ми були такі, що зводили свій храм без дотику руки(Л.К.); Ось північ вдарила - найкращий праці час, - так дзвінко вдарила, що стрепенулась тиша(Л.У.); Лише осінь суха, наче шкіра обличчя твого, Дорогого настільки, що боляче зору(Н.Б.).

3. Коли відчуваю я міцний зв'язок Між днем біжучим і простором часу, Такі упевнені стають відразу Мій кожний порив, кожна думка й крок(Є.П.); Люблю, коли хвилі шумують, лишаяючи слід(В.Сим.); Вже за вікном цвів срібно-синій сутінок, коли вона посідали за садовим столиком пити молоко (В.Ш.).

4. Здавалося, ніби лампа розпалюється все яскравіше і розпалює так само Галине серце(В.П.); Той жайворонок знов мене гукнув, Як згори сипнунь дощем співучих блискавок(Т.М.); То стогне древній шлях, немов боїться забутиися і задубіть у сні(Л.Г.).

5. Віктор повернувся додому швидко, чого ніхто не сподівався(М.Ч.); Якби сила та воля, то дядько Зновобрать заборонив би в школі вивчати умовну форму на уроках мови(П.З.); Хвала тому, хто людям у приполі несе слова, подібні хлібу й солі, і співи, гідні слави сіяча(М.Р.).

ВАРІАНТ 11

1. Тільки обрїй моргав суворо, Де тополі, немов списи, Підняли своє вістря вгору на сторожі цієї краси(В.Сим.); В дверях виросла кремезна постать офіцера, від чого Ковальський підхопився і став ніби скривлене відображення(В.Ш.); Прозрінь не бійся, бо вони як ліки(Л.К.); Скільки птиць летіло над полями, стільки не верталось їх назад(Ю.К.); Я домагався того, щоб у кожної дитини в серці найрадіснішими, найдорожчими, найсвятішими були мати, батько, брати, сестри, друзі (В.Сух.); Ти одна, яка у снах з'являється мені і гріє серденько нужденне (С.Ч.).

2. В той вечір було занадто тихо, що нас і насторожило(0.0.); Сніг так блищав, що Дмитрик не міг на нього дивитися і кліпав очима(М.К.); Я той, що рвав мости серед заграв у дні страшної мсти(П.В.); Добре, що смутку стеля не роздавила нас(Д.П.); Ідеш і слухаєш рідну землю, що годує тебе не тільки хлібом і медом, а й думками, піснями, звичаями (О.Довж.); І тільки б знати, що немарне в світі цім топтав дорогу, сиву од століть(Б.О.).

3. Вона заспокоюється, коди камінь стає круглий (В.Ш.); У людини, як і в птаха, настає в житті такий час, коли в неї міцнішають крила

(Ю.К.); З весною, коли розпочались справжні роботи, розмови ставали більш різнобарвні і розростались(М.К.).

4.І спилось, як гаряче дихають сні(А.М.); Як не буде птахів, то і людське серце стане черствим(М.С.); Все дерево вигравало, наче свято виграє, і сріблилося, мов царівна(В.Ш.).

5.Якщо вчора жовті, деякі білі та пухнасті хмари сунули та сунули у степ, то сьогодні цілий день іде дощ із сірого виснаженого неба(В.В.); Замолоду треба набиратися знань, щоб не була пуста твоя власна криниця(І.Ц.); Спасибі ж тим, хто дарує нам щастя добрих спогадів(Г.Т.).

ВАРІАНТ 12

1.І тобі рости й не в'янути ізроду, Квітувать в поемах і віршах, Бо в тобі - великого народу Ніжна і замріяна душа(В.Сим.); Червона фарба залила Галине обличчя, від чого воно здалося ще гарнішим і яскравішим з його курносим носиком(В.Ш.); Усі мої сили і душу широку, й життя я віддам до останнього кроку, аби ти щаслива була, Україно(П.В.); Якщо ви вдало виберете працю і вкложите в неї свою душу всю, то щастя саме вас знайде(К.У.); Першою думкою в Остапа було довідатись, де вони(М.К); Я вже давно не питаю, чому теща з усіма болячками йде не до своєї дочки, а до мене(А.Д.).

2.Вона так поглянула на нього, що, жорстокий і безжалісний, сміливий і непохитний, він відвів очі(Н.Р.); Дорогі мої вороги, Непідкупні мої, Спасибі, що на мене упав ваш вибір і додав до життя снаги(Л.С.); У грудні морози були такі, що тріскались дерева(М.С.); Володимир позирав вгору і мимохить сподівався, що спалахне там ясно-синя сукня (В.Ш.); І здалося мені, що стрічаю весну(В.Сим.); Ота розмова, що відбулася під час сніданку, була для Івана суцільними тортурами(О.Г.).

3.Коли шумлять псевдопророки і йдуть на пишний карнавал, в душі таїть він жаль глибокий за свій високий ідеал(Г.Ч.); Дівчина була об тій порі, коли кожного манить щось загадкове, незбагненне і таємниче(В.Сим.); Коли копають картоплю, клоч угорі журавлиний рідною мовою кличе у невідомі краї (М.Р.).

4.Я така, як квітка в чистім полі(Т.М.); Неоніла й кроку не встигла ступити, як перед нею з'явився красень-юнак із невеличкою валізою в руці (В.Ш.); Над голубими вітряками плів журавлиний караван, неначе кликав у дорогу (В.Сим.).

5.Володимир знітився, хоча не відвів своїх ясно-синіх очей(В.Ш.); Незабаром тріскотнява і гармидер знялися і ліворуч в ліщині, десь зовсім близько, де було досі порівняно спокійно(О.Г.); Той господар в просторі безмежному, хто душею відкріся меж(В.Сим.).

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №9

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З КІЛЬКОМА ПІДРЯДНИМИ, ЙОГО СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ РІЗНОВИДИ

Завдання 1

Перебудуйте елементарні складнопідрядні речення в неелементарні з однорідною/неоднорідною супідрядністю або послідовною підрядністю. Вкажіть на формальні ознаки однорідної/неоднорідної супідрядності та послідовної підрядності. Назвіть семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами та засоби зв'язку.

Завдання 2

Конструкції з послідовною підрядністю трансформуйте у інші різновиди складнопідрядних речень із кількома підрядними, ввівши у структуру можливі предикативні частини. З'ясуйте, від чого залежить уведена вами предикативна частина і в які семантико-синтаксичні відношення вступає.

Завдання 3

Складнопідрядні речення із однорідною супідрядністю розгорніть у конструкції з супідрядністю та послідовною підрядністю. Встановіть семантико-синтаксичні відношення між усіма предикативними частинами. Характеризуйте предикативні частини за співвіднесеністю з: а) двоскладним/односкладним; б) поширеним/непоширеним; в) повним/неповним; г) ускладненим/неускладненим реченням.

Завдання 4

Складнопідрядні речення з кількома підрядними проаналізуйте за: а) різновидом; б) засобами зв'язку; в) семантико-синтаксичними відношеннями. Побудуйте графічну та лінійну схеми речень.

Завдання 5

Побудуйте складнопідрядні конструкції з кількома підрядними за схемами. Вкажіть на засоби зв'язку та семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами.

ВАРІАНТ 1

1. Коли на горі з'являвся перший пуп'янок огірка, мати брала мене за руку і вела подивитись на це диво (М.С.).

2. Він починав розуміти, що розпорядок гарний тільки тоді, коли його сам до себе з доброї волі прикладаєш (В.П.).

3. Живе лиш той, хто не живе для себе, Хто для других виборює життя(В.Сим.);

Я так хочу, щоб вони простояли так цілу ніч, щоб у душі тієї другої не зникло відчуття самотності, щоб вони відчували потребу бути тільки разом, вдвох(В.Ш.).

4. Коли з твоєї душі odkриваються все нові й нові обрії, старі рани забуваються, бо життя стає нескінченим(0.0.); Поки доїлися кози, він сидів на веранді, яка густо заплетена крученими паничами(В.Ш.); Родим не пояснював Сивоокові, що діється в полум'ї, як народжується глина, на яку крізь соломинки, що вставлені в турячі роги, накраплювали співучі барви(П.3.); Доцільність англійської системи полягає в тому, що в ній є парламент, який перевіряє сам себе і правителя(Р.І.).

5. а) [, (де) ,], (як).
б) [, (хто) , (хто) ,], (бо) .

ВАРІАНТ 2

1. Конюшина добре зійшла і так рясно та буйно зацвіла, наче синюваті-червоні вогники побігли по траві (В.К.).

2. Хто знає, що робиться там, де людина не може бачити(М.К.).

3. Школа - це місце, де кожний крок життя і взаємовідносин вихованців і вчителів сповнений глибокого морального смислу, де кожна маленька людина кожну мить свого буття живе під впливом яскравого світла правди(В.Сух.). Ніколи не думав, що заграбовані вікна аж так віддалять людину від реального світу, що в незвіданих вимірах планети ридає у горі моя мати (Р.І.).

4. Здавалося, що то дзвонить мідний кайдан, в якому закипає вода(Ю.М.); У війну, коли доводилось бувати в розкішних багатоповерхових палацах на відомих усьому світові проспектах, я з ніжністю згадував маленьку нашу глиняну хату, як усі люди на землі згадують своє дитинство(0.С.); До тебе летіла б край світу, Де сходить зоря золота, Якби не морози на квіти, Якби не минули літа(М.Т.); Щоб настав час жданий людського єднання, Щоб ні пана більше не було, ні хлопа, Треба перейнятися швидше світлом знання, поступом, якого осягла Європа(І.Г.).

5. а) [, (як) ,] (що) .
б) [ ], (де , (які) ,), (де) .

ВАРІАНТ 3

1. Олесь біжить підтюпцем і раптом помічає, що дерева теж біжать, кружляють, ховаються одне за одного(Г.Т.).

2. Живуть століття після смерті ті, що роблять те, чого "не можна"(В.Сим.).

3. Коли починається сезон, коли трактори не вичахають на шлях цілу добу, Зоя помітно зростає в своїй ролі(0.Г.); Нехай не знає втоми рука, що добре зерно в добру землю сіє, що зневажає чорні сухії і щедра, як напрувесні ріка(М.Р.).

4. Потім, коли підійшов Черниш, Маковей упевнився, кого вона шукала(0.Г.); Якби мої думи німії та пісню стали без слова, тоді б

вони більше сказали, ніж вся оця довга розмова(Л.У.); Мабуть, так думають митці в старості, коли вже вигоріло все паливо, коли вичахло серце, що прагнуло все вищої і вищої мети, коли мистецтво стало способом заробітку, бо нічого іншого вони не вміють(Ю.М.); Я побачив, що з дідом треба якось інакше балакати, щоб викликать його на розмову і не вважати на його вдачу(0.0.).

5. а) [ ], (бо), (що), (що), (що),
б) [ ], (що), [ ], (аби), (коли).

ВАРІАНТ 4

1. Шпаків чути здебільшого вранці, коли довгим ланцюжком вони влаштовуються на телеграфних дротах(В.Собк.).

2. У відповідь така тиша, що чути було, як угорі шелестять хмарки (В.Ш.).

3. Ми сиділи доти, доки голуб не опустився на дах, доки не напливла на землю густо-гаряча темна хвиля смеркання, доки не затихли кроки людей(В.Ш.); Прости, що знов наснитися молю, що був учора біля твого дому(О.З.).

4. Розповідав учора про сибірські морози, на яких і залізо не витримувало - кришиться, про гнуса, од якого нема порятунку нічому живому, про щоденний героїзм отаких, як Іван Захарович (А.Д.); Коли мені підхлібник тисне руку, тікаю геть від нього сам не свій, мов босою ногою на гадюку я наступив на стежці лісовій(Д.П.); А там прохолодно синів Дніпро, по якому пропливали річкові трамваї з людьми, що їхали на далекі пляжі (Ю.М.); Була це нагальна течія, яка захоплює душу і тягне туди, куди можна сягнути, захоплюючись і лякаючись відчуття неможливості кінця(В.Ш.).

5. а) [ ], (скільки), (що).
б) [ ], (що (який))], (звідки).

ВАРІАНТ 5

1. Такі грізні вони стали, що готові були в одну мить кинутись на кого завгодно(В.К.).

2. Вже життя підійшло до кінця, коли з'ясувалося, що дуже хочу жити(Г.Т.).

3. Ми народилися в муках, щоб родити, Щоб синами обезсмертити свій рід, Щоб квітував на диво всьому світу Козацький геніальний родовід(В.Сим.); Я почув, як щось хряснуло в мені самому, як серце тріснуло від кривди(Р.І.).

4. Коли за рогом зникла остання підвода, я вирішив, що досить вже відсиджуватися у привітному затишку лісових нетрів(Ю.З.); Нестерпно захотілося знати, що він пережив, як склалася у нього доля(Р.І.); Я довго дивився, як плигає по вулиці вогник ліхтарика, на потік, який зносив у Дніпро сьогоднішній настрій, на дощові нитки, які клопали обернену на багно пилюку (В.Ш.); Цей буйний платан привертав увагу місцевих жителів, паломників, невільників, що тягнулись журавлиними ключами з ринку на галери, турецьких дервішів ордену Хаджі Бехтоша, які заснували на околиці міста такіє(монастир)(Р.І.).

5. а) [ ], (котра), [ ], (що), (де).
б) (якби), [ ], (куди).

ВАРІАНТ 6

1. Знадвору у вікно зазирає перший сніг, від чого маленька давня радість лоскотнула мені в горлі(Г.Т.)

2. Машина мчить краєм степу, звідки на всю широчінь видно морську затоку і скелю крейсера, що видніє в сліпучій далині (О.Г.).

3. Тут я почну зажинок, Бо краший урожай не жде мене ніде, Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок Сюди веде(В.Сим.); Гулак відчув полегшання від того, що їхня зустріч закінчується, що не треба буде надто глибоко заходити у спогади(Р.І.).

4. Зараз же, коли стояла вона біля хвіртки і не могла зважитися повернути до хати, у ній все кипіло й нуртувало, бо хотіла кохати, хотіла бути коханою (В.Ш.); Щоразу стукав патерицею у двері, за якими чулася розмова, щоб молилися миряни(Р.І.); Легка тому робота й найважча, хто її робить по своїй волі, залобки, хто пестить у серці надію, що немарне вона йде, що через ту роботу він досягне свого щастя, котре ще й не видне, котре десь далеко-дадеко(П.М.); Здебільшого Григорій працював дома, за хатою, в холодку, де росла бузина й затуляла його від людей, що проходили вуличкою, або в хліві, де лежало паливо й мостилися ластівки(Г.Т.).

5. а) (коли), [ ], (що).

б) [ ], (як), (коли), (яке), ( ).

ВАРІАНТ 7

1. Як весело сонце виходить з-за обрію, так очі твої посміхнулись мені(І.М.).

2. Ще не вродився той, хто все порвати б міг, що зв'язане народами й віками(Д.П.).

3. Іди туди, де днів моїх начало, Де щедро мені доля дарувала Цей світ у праці, вроді, доброти(Г.Т.); Цариця балу, де танцюють леви, де б'ють поклони ввічливі слони, сумне дитя з обличчям королеви, з таким кричущим пасмом сивини (Л.К.).

4. Коли матері хотілося згадати сина, вона йшла до колодязя на шляху, мовби там він її чекає(В.Ст.); І відчув тепер, як за день все це вляглося, що зникло кудись відчуття самоти(Р.І.); Уже мати, нишком втираючи сльози й озираючись на кімнату, звідки чулися голоси чоловіка й Томського, і води зігріла синові скупатися, і хату прибрала, що аж сяяла дивовижною чистотою, як всяка українська хата(О.П.); У тім-то й місія майстра, як що красу видобути, щоб викресати зі слова, навіть найбуденнішого, надавши слову таке місце у творі, де б воно саме оновлювалося, набуло свіжості, сяйнуло, розквітло(О.Г.).

5. а) [ ], (де), (де), (які).

б) [ ], (що), (що), [ ], (доки).

ВАРІАНТ 8

1. Я пам'ятаю, як урочисто проводжали в поле плугатарів із раннім плугом(М.С.).

2. До них він ставився з певною упередженістю, бо знав, що вони дозволяють собі надто багато(О.Г.).

3. Так правда це, що ви мене кормили, від рота відриваючи собі, що на вівсяний хліб удень робили, а ночі коротали у журбі (Д.П.); Після

Дерптського університету, де кожний другий студент належав до таємного товариства, де у вічі проголошувалися гасла декабристів, Київ здався мені спочатку тихою заводдю(Р.І.).

4. Коли стихала гроза, на мить оживав цвіркун, що невідомо як заліз сюди(В.Ш.); Який би виріс ти, охота подивитися, Коли б не мав на чому вчиться(В.Сим.); Тепер у квітчастих долинах, що чекають їх, він дивитиметься без краю в її очі, де бачитиме світ і життя, братиме її за руку в радісній покорі й почуватиме на долоні своїй невичерпне тепло її тіла, до якого не наблизиться ніколи(В.П.); Тепер Марко почував ніби незручність, коли не знав чогось із того, що турок запитував(Ю.М.).

5. а) [, (що),], (щоб).
б) [ ], (ніби), (ніби), (яке).

ВАРІАНТ 9

1. Хто щастя взяв у лютий боротьбі, той зможе захистити його в бою(А.М.).

2. Але зятям собі, Що колись можуть настати такі часи, коли нашої мови не буде пам'ятати навіть найменший соловейко(І.М.).

3. Де сиві билинки на вітрі гудуть, Де вись журавлями зігріта, Отут собі вогнище я розведу - На крайньому березі літа(В.Л.); Тепер я бігаю в поле й годинами слухаю, як в небі співають хори, як грають цілі оркестри(М.К.).

4. Галі, яка й справді стежила за тим чудним сходженням, здалося, що чоловік іде пританцьовуючи(В.Ш.); Коли нагнувся над повним відром, вода дихнула на мене глухуватою свіжістю, яка все ж таки мала здавна знайомий присмак (В.Б.); Сашко відчув, що безсилий змагатися з тим, чого не існує, що створив сам, що домалював уявою(Р.І.); Біля візирових ніг лежали пси, що розірвали б на шмаття, якби він зробив хоч порух у бік їхнього володаря (Ю.М.).

5. а) [, (який), (щоб),].
б) [, (коли),], (що).

ВАРІАНТ 10

1. Тепер його ніхто не бачив, бо він був сам на сам із річкою(Г.Т.).

2. Цвіте липа так буйно і розкішно, скільки дозволяє величезний паркан, яким огорожено новий будинок(А.Д.).

3. Стара зводила очі й задоволене стежила, як поволі спадає з обличчя онуки її краса, як сірішає вона і блідіє і як видітає їй із серця голуба блискуча богиня(В.Ш.); І все, що ти любив, що передумав, вона мені опівніч розповість(А.М.).

4. Зречеться навіки жорстокої плутанини міського життя, отруйних мрій, що тяжать над галасливим бруком, задушливих поривів, що роз'їдають душу в вузьких закутках кімнат, відкинеться божевільного прагнення, що ятрить думку(В.П.); Коли хлопець повертався цього разу додому, його мимоволі огортав невимовний сум, неначе ясне синє небо затягували білі хмарки(В.Ш.); Її охоплює лихоманкове збудження, дріж, трепет, що це вони аж куди добулися, що опинилися на цьому острові, де їх оточує химерне залізне бескеття(О.Г.); Хлопець відчув, як назавжди розвіялися його надії на порятунок, бо нема в людей

власної волі для здійснення своїх бажань(Р.І.).

5. а) [ ], (де), (де), [ ]
б) [ ], (що), (щоб), (що), (бо), (що).

ВАРІАНТ 11

1. Коли егоїстичне щастя є єдиною метою життя, життя дуже скоро залишається без мети(Р.Р.).

2. І здається, що я володію Віковичним секретом краси Лиш тому, що я розумів Загадкові твої ікси(В..Сим.).

3. Ветцель тільки вставився на нього тупо, промовчав, збагнувши, що цей поліцейський чиновник не такий уже й дурень, що він має цілковитий резон(Ю.З.); Ми підемо, де трави похилі, Де зорі в ясній даліні(А.М.).

4. Коли бажання вчитись опанувало його, він показав себе вартим тих трьох років праці, що відбув на селі без свят і спочинків(В.П.); Ти довго молилася Богу, Щоб синові долю велику послав, Коли проводжала в далеку дорогу(Я.С.); Ніколи не треба забувати, що митці покликані народом для того, аби показувати світові насамперед, що життя прекрасне, що саме по собі воно є найбільшим і найвеличнішим з усіх мислимих благ (О. Довж.); Ібрагім напружено думає, що відповісти візирові, щоб блиснути перед ним розумом (Р.І.).

5. а) [ ], (що), (аби), (що), (що).
б) [ ], (коли), (коли).

ВАРІАНТ 12

1. Прокинувся я, коли в хаті заясніло од вікна м'яке біле сяєвце(Г.Т.).

2. Зупинилася, бо відчула, що розірветься серце(А.Д.).

3. Чую спів трембіти, бо в ньому безмежна ніжність душі моїх земляків-селян, бо він є жагою спраглою по красі серця, бо в ньому мелодія віків(У.Ч.); Бачиш ти із канівського схилю, Як новий день над світом устає, Як сивий Дніпр свою могутню силу По жилах дротяних народу віддає(В.Сим.).

4. Коли інші з обов'язку службового старалися, то Семен все робив напоказ, щоб насамперед командир те старання його помітив(А.Д.); Він майже фізично відчув, як пірнає у типу майстерні, як віддається на волі пориву, що ледве стримався, щоб не піти туди зараз(Ю.М.); Коли Юсуф уздрів, хто виник нізвідкіль, Коли переконався, що був то Джабраїль. Коли слова Творця знайшли жадану ціль, Смутенним серцем він лише тоді зрадив(К.Г.); Казна за що усі люди, де б я тільки не ступив, дорікають мені всюди, що обіймав собі посаду, що був завклубом років два, що їздив навіть у бригаду в тому році на жнива(В.Сим.).

5. а) [ ], (що), (який).
б) [ ], (як), (як), (неначе).

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №10

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БЕЗСПОЛУЧНИКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ

Завдання 1

Визначте семантико-синтаксичні відношення безсполучникових конструкцій з однотипними частинами. Вкажіть на їх структурно-граматичні особливості, засоби зв'язку між предикативними частинами. Поясніть вживання розділових знаків.

Завдання 2

Диференціюйте складні безсполучникові конструкції на речення відкритої/закритої структури. Назвіть формальні ознаки відкритості/закритості структури. Які семантико-синтаксичні відношення встановлюються між предикативними частинами? Прокоментуйте залежність розділових знаків від різновиду відношень.

Завдання 3

Трансформуйте (де це можливо) сполучникові конструкції у безсполучникові. Чому деякі речення не піддаються відповідній трансформації? Встановіть семантико-синтаксичні відношення перебудованих речень і зіставте їх із відношеннями сполучникових конструкцій. Зробіть висновки.

Завдання 4

Визначте різновид безсполучникових конструкцій. Встановіть кількість предикативних частин і семантико-синтаксичні відношення між ними. Схарактеризуйте кожен з предикативних частин за співвіднесеністю з: а) двоскладним/односкладним; б) поширеним/непоширеним; в) повним/неповним; г) ускладненим/неускладненим реченням. Побудуйте лінійні схеми безсполучникових конструкцій.

Завдання 5

Побудуйте неелементарні безсполучникові конструкції з трьох предикативних частин за такими характеристиками: а) семантико-синтаксичні відношення; б) співвіднесеність першої предикативної частини; в) співвіднесеність другої предикативної частини; г) співвіднесеність третьої предикативної частини.

ВАРІАНТ 1

І. Гнутья клени ніжними колінами, Чорну хмару сріблять голуби (М.Р.); Народ - мій Бог, йому я вірю (В.Сим.); У ровах вода, на городах - пісок (Б.Х.); Річка починається струмком, із струмків мільйонних -

повинь річки(О.Г.); Добрі діти доброго слова послухаються, лихі - й дрючка не бояться(Н.тв.).

2. Розшукав я очима свого хату, думаю: оце хлопці на вигоні в "море" граються, пишки майструють (Г.Т.); Губи склалися докупи, ніс видовжився, очі приплющені(Б.Х.); Не я їхав на мотоциклі - мотоцикл їхав на мені(Газ.); Мені ж чинів і "ласк" не треба, Я не наївний, не спійий(В.Сим.).

3.Вночі прокидаюсь, сідаю на ліжко і напружено слухаю, як щось свердлить мій мозок, лоскоче серце(М.К.); То над Європою кислотні йдуть дощі, то раптом лазер проникає в гени(О.П.); Або зима буде холодною, або влітку засуха все спалить(Газ.); Вже день здається сивим і безсилим і домліває в зарослях ріка(В.Сим.).

4.Це правда: кров з каміння може змити дощ(Б.-І.А.); Сонце заходить - Катерина по садочку ходить (Т.Ш.); Тільки ранньою весною зеленіє в них перша трава, потім гаряче сонце спалює кожну билину, суховій випиває останню вологу(В.Д.).

5. а)одночасність; послідовність дії;
б)двоскладне, поширене, повне, неускладнене;
в)двоскладне, непоширене, повне, неускладнене;
г)двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними присудками.

ВАРІАНТ 2

1.Ну, і пішов я ланами; там ешелони, сніги(В.Сос.); Вітер вороже б'ється у вікно - син його не лякається(Газ.); Кожушина сповзла з Тодорчиного плеча, він побачив її руку, мускулясту, тверду, оголену вище ліктя(Б.Х.); Вогнем падає виднокруг, земля світлішає довкола(С.Г.); Поле не оране, вівці не лічені, пастух рогатий(Н.тв.).

2.Є ще в нього інша особливість: праве око завжди примружене, ліве дивиться на світ проникливо, з холодним блиском(Г.Т.); Він був у старій піхотинській формі часів бригади генерала Гадлера, на його голові стирчала рогатувка з білим орлом(Б.Х.); Діждали Луки - ні хліба, ні муки(Н.тв.); Не хватайте озлоблених у тюрми: вони самі собі тюрма(П.Т.).

3.Навіть не оглядаючись, я знаю, що це іде хтось із небагатих людей (М.С.); І я всміхаюся до всіх, і я їй ніжним голубом воркуюю(0.0.); Вітайте їх, і нехай вони надсилають до нас свої матеріали(П.П.); Поки ми спустилися в долину, червоне сонце котилось краєм макітри (М.К.).

4.А ще пам'ятаю: спускала на воду кораблик(Газ.); Довженко - не однотонна текуча мелодія, він всеохоплюючий, універсальний в найкращому понятті(О.Г.); Працюєш на полі в квітні - думай про серпневі дні літні(Н.тв.).

5. а)послідовність дії, одночасність;
б)двоскладне, непоширене, повне, неускладнене;
в)двоскладне, поширене, повне, ускладнене вставною конструкцією;
г)двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними додатками.

ВАРІАНТ 3

1.В могилах поле мріє - Назустріч вітер віє(П.Т.); Щебечуть птиці,

вітер лине, до тебе квітка тягнеться в півсні(В.Сос.); Старе не просто вийшло з моди, його було чим замінити(Б.Х.); Сонце ще не зійшло надворі було світло, все ожило, загомніло(Ю.З.); Камінь тліє, точиться незримо, Молодість вітрами лине в ніч(А.М.).

2.Ліхтар "летюча миша" висів на стовпі посеред приміщення і тихо погойдувався: оранжеве кружальце світла шарахалося по долівці кидаючи на неї довжелезну тінь від стовпа(Г.Т.); Застібнув борти животик сховався; білий комірець шовкової сорочки, галстук(Б.Х.); Пес бреше - вітер розносить (Н.тв.); Хіба не жах: свої зброї Не маєш ти в ці скорбні дні(В.Ст.).

3.А ти ще бачиш місяць, як його з лісу виносять на рогах корови(М.С.); Чи то вітер верхів'ям смерек гуляє, чи вовк самотній вишкірним жалібним голосом(Є.Ч.); Ліве око у нього витекло, зате праве ж блимає гостро(А.Д.); Хоч не став він ні гетьманом, ні митрополитом, зате став хоробрим воїном(Н.Р.).

4.Принесиш ясний усміх долі, хвороба гоїться поволі, обнова в серці спіє(Б.-І.А.); Донька народилась - зіронька засяяла(Газ.); В останній час сім таких погод у нас: сіє, віє, мутить, крутить, припікає, мете поливає(Н.тв.).

5. а) послідовність дії, зіставно-протиставні;
б) односкладне, означено-особове, поширене, повне неускладнене;
в) двоскладне, поширене, повне, ускладнене відокремленими означенням;
г) двоскладне, поширене, повне, неускладнене.

ВАРІАНТ 4

1. За тинами цокотять копита, Сад шумить, Пахнуть медом яблуні в саду(В.Сос.) Добре говорити - зле творити(Н.тв.); В хаті пахло засохлими васильками, під піччю сюрчав цвіркун, за хатою стигла червнева тиша(Г.Т.); Марія втримувала на руках дитинча, Федулиха держала за налигач корову(Б.Х.); У глибині лісу стукав дятел, пищали синиці(О.Донч.).

2. Прийшов би він до мене, я б його встановив би догори штаньми(Г.Т.); Не плакала Ганіська, не мала коли(Б.Х.); Принесу тобі квіти Загадаю бажання: Не зів'януть за три дні - Не зів'яне кохання(О.Б.) Вас так багато - серце порветься!(М.Р.).

3. Люди запевняли, що саме під цим дубом запорожці разом із своїм кошовим отаманом Сірком писали знаменитого листа турецькому султанові(І.Ш.); Я не я, і ти мені не ти(Л.К.); Не тільки тужна пісня лилася із змученої душі матері, а й пропікали сльози гарячі следи на її обличчі(Г.Т.); Народ сам скує собі долю, аби тільки не заважали(М.К.).

4. Ходжаєв просив Олександра Івановича збудити його о другій ночі - хай, заступаючи один одного, вони почергують так до ранку(Б.А.-Д.); Старе одживає, нове народжується(О.В.); За народним повір'ям, осика була сильним відворотним засобом од нечистої сили: кілок з осичини забивали на воротах під Зелені свята(І.Б.).

5. а) послідовність дії, поширювально-прислужувальні;
б) односкладне, безособове, непоширене, повне, неускладнене;
в) двоскладне, поширене, повне, неускладнене;
г) двоскладне, поширене, повне, ускладнене відокремленими

означеннями.

ВАРІАНТ 5

1. Я дя неї зірву Оріон золотий, я - поет робітничої рані (В.Сос.); Вечір упав на коліна, руки спокійно простяглись на лавці(Г.Т.); Нили ноги і руки, була великою голова(Б.Х.); Виставу закінчено, глядачі аплодують, завіса знову піднімається(Газ.); Цінує розум вигуки прогресу, Душа скарби прадавні стереже (Л.К.).

2. Тимко рушає по тому сліду і бачить: сидить Оріся задумана, обіпнута чорною шаллю(Г.Т.); І дійшовши до того, він уже не бачив парадоксу, парадоксом був Гайдучок(Б.Х.); Я знаю силу слова - воно гостріш штика і швидше навіть кулі, не тільки літака(В.Сос.).

3. Смутний грудень, як прийде студень(Н.тв.); Немає пісні в порохна, зате стрімку провину чути(І.К.); Чоловік забіг кудись на край світу, і вона його щодня проклинає(А.Д.); Якщо узявсь іти - кінця ти доходжай (П.Т.).

4. Деь оддалік дере деркач, б'є перепел, потім усе затихає (0.В.); Не бачу вже нічого більш, лиш знаю: юрбу схвилюєш ти шаленим герцем (Б.-І.А.); Зійшов у березні сніжок - берись за плужок(Н.тв.).

5. а)одночасності дії, умовно-наслідкові;
б)двоскладне, непоширене, повне, неускладнене;
в)двоскладне, поширене, неповне, ускладнене відокремленого обставиною;
г)двоскладне, поширене, повне, неускладнене.

ВАРІАНТ 6

1. Білі акації будуть цвісти в місячні ночі жагучі; промінь морями залле золотий і річку, і верби, і кручі (В.Сос.); Стало в хаті соколятам тісно, полетіли в передгроздя(І.Б.); Серпень збирає - зима поїдає(Н.тв.); Ти не лукавила зо мною, Ти другом, братом і сестрою Сіромі стала (Т.Ш.); Просив, просив відеречко, Вона йому не дала; Дарив, дарив йй колечко, Вона його не взяла(Н.тв.).

2. Було нас у сімї четверо, старші брати ходили по наймах - я при батьках перебував(Г.Т.); Тосик підправив рогатувку, підняв голову: зелені, наче полуджені, очі ворухнулися, блиснули білі білки з червоними прожилками, брови піднялися(Б.Х.); Тоді вважалося: апостол заступається за пастухів(Г.З.); А дні пливуть - мелодія в блакиті (Є.М.).

3. Інший переказ оповідає, що ординці мали коріння аїру за талісман (І.Ш.); Не тільки таблетки лікують, а й добрий настрій зміцнює здоров'я (Газ.); Добриня був добрий воєвода, та й люди вірили йому(О.С.); Де рідний край, там і під ялиною рай(Н.тв.).

4. Стихійне нещастя: соняшники всі потолочили(0.В.); А що робилось на початку літа - огірки цвітуть, гарбузи цвітуть, картопля цвіте (0.Довж.); Знов постали села білосніжні, вкоренилась твердь поліщука, задавнила згарищ чорні тіні безсмертна пам'ять, добра і гірка(Л.Г.).

5. а)пояснювальні, одночасності дії;
б)двоскладне, поширене, повне, неускладнене;
в)двоскладне, поширене, повне, ускладнене вставною конструкцією;
г)двоскладне, непоширене, повне, неускладнене.

ВАРІАНТ 7

1. Її мова, люба, мила, Нас все забавляла, її дума - голубила, Пісня до сну клала(0.Г.); Другий сокіл висотою впився, Заболіли в небі крила (І.Б.); М'яко слати - твердо спати(Н.тв.); На воротах стоїть кіт у червоних чоботах; легеньким помахом крил птахи поза точком приносять кашу з молочком, тільки зозуля, примостившись на покуті, не поспішає(В.Ск.); Уночі тріщить, вдень площить (Н.тв.).

2. Скиби відвалювалися масні: сій пшеницю і смійся(Б.Х.); Защебече соловейко в лузі на калині - заспіває козаченько ходя по долині (Т.Ш.); Засвистали козаченьки в похід з полуночі; виплакала Марусенька свої карі очі (Н.тв.); Будем іти ми з тобою тоді в ніжному вітрі до рання, вип'ю я очі твої молоді, повні туману кохання(В.Сос.).

3. Допоки сонце світить на землі, Нехай роса нам душу напуває (Т.С.); І не береженого Бог береже, а здумана мука жертовна(В.Ст.); Не забув гетьман ці слова, і вічна і велика правда промовляла устами коваля (Н.Р.); Щоб себе беріг, він наказав мені(М.Р.).

4. Високий Андрій став іще вищий, Оверко бавився шликом(Ю.Я.); Ліс стоїть задумливий: йому ось-ось треба пишне своє вбрання скидати, підставляти свої віти дощам холодним, хуртовинам сніговим(О.В.); Малі діти - малий клопіт, великі діти - великий клопіт(Н.тв.).

5. а) часово-наслідкові, одночасності дії;
б) двоскладне, поширене, повне, ускладнене відокремленими означеннями;
в) односкладне, означено-особове, непоширене, повне, неускладнене;
г) двоскладне, поширене, повне, неускладнене.

ВАРІАНТ 8

1. Батько шукав пояснень навіть невинуватим вчинкам, син не хотів знати ніяких компромісів(Газ.); На білу гречку впали роси, Веселі бджоли одгули, Замовкло поле стоголосе В обіймах золотої мли(М.Р.); Облітають квіти, обриває вітер пелюстки печальні в синій тишині (В.Сос.); Разом уся купа спалахнула, шугнуло полум'я вгору, розійшлося зарево на всі боки(П.М.); Сергієві сумно, він пустив биків на волю(Г.Т.).

2. Тоді він натиснув на двері плечем, вони з сухим скрипом відкрилися - в лице вдарило теплим духом кінського стійла(Г.Т.); Той на мигах доводив: в'яжіть швидше(Б.Х.); Сказав- гвіздка забив(Н.тв.); Повними грудьми будемо вітер пити, під дахом синього неба наш дім(Б.-І.А.).

3. Поки розумний думає, то дурний уже робить(Н.тв.); У набряклій снасті тріпотіла риба і тьмяно полискувало вологе золото луски(М.С.); Солов'ї засміялися десь, і душа моя арфою стала(0.0.); Я звів очі і побачив, як з поля в ліс іде дівчина(Є.Г.).

4. Плакала спросонку за стіною дитина, хтось пройшов у кінець з рушником і зубною щіткою(Б.А.-Д.); 3 усіх найдивніша мова гайова: в рушницю ночі вклав хтось зорі-кулі, на вільхах місяць розкльоють зозулі(Б.-І.А.); Є шапка - немає голови; є нога - без черевика (Н.Тв.).

5. а) умовно-наслідкові, пояснювальні;
б) двоскладне, непоширене, повне, неускладнене;
в) двоскладне, непоширене, повне, неускладнене;

г) двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними підметами.

ВАРІАНТ 9

1. Хороші діти батьків на ноги ставлять, погані - з ніг валять (Н.тв.); Обмолочений день спочива, Мліє кріп в запахуцім окропі (І.Д.); Небо раптом нахмурилось, місяць ліг за хмару, засіяв тихий сніг (Г.Т.); Важкі вітри не випили роси, Чердені трави бродять буйним соком (А.М.); Жінки дивились на зовнішній вигляд автомобіля, чоловіки перевіряли двигун (Газ.).

2. Його ніхто не міг спинити, він був, як звір (Б.Х.); Чабан вранці з соплікою сяде на могилі, подивиться - серце ніс: кругом ні биліни (Т.Ш.); Ніч пройшла - на душі стало легше (Газ.); Давно Євгена поминає за упокій старенький піп, За весною весна минає Під запашне зітхання лип (Є.М.).

3. Коли з любові плаче жінка, Всі безпорядні на землі (М.Г.); Земля без тебе ні стебла не вродить, і молоді ума не добіжать (Л.К.); Хотіла крикнути Катря, та тільки страх скував губи (Н.Р.); Тепер міцніше я тебе люблю, Бо ясності, і доброти, і світу Знаходжу більше в погляді твоїм (Д.П.);

4. А я теж до Ташкента - деякі справи набігли (Б.А.-Д.); Але немає вже сили в кленовому листку, падає кленовий лист на землю і затихає (О.В.); Якось восени я йшов полем і побачив: на великому лузі зібралось багато лелек (В.З.).

5. а) зіставно-протиставні, причинові;

б) двоскладне, поширене, повне, ускладнене звертанням;

в) двоскладне, поширене, неповне, неускладнене;

г) двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними означеннями.

ВАРІАНТ 10

1. Високі айстри, небо синє, Твій погляд, милий і ясний (М.Р.); Ти - квітка у любові, в ненависті ти - штик (В.Сос.); Поклав на її плече руку, вона не здригнулася від його дотику (Б.Х.); Налетіли щиглики галасливі, чижі засмучені, чечітки-сирітки, снігур поважно сів на борт, навіть горобчик, сіренький стрибунець, хитро кліє насіннячко (О.К.); Всі наші сльози тугою палкою спадуть на серце, - серце запалає (Л.У.).

2. Софія пірнула у спогади: спогади здатні годувати самотність (Б.Х.); Славен світ митцями й ковалями, славне людство розумом чесним (М.Р.); В кого ж запалала хоч іскра єдина - вік її буде носить (Л.У.); Пам'ятаю: тривожні оселі, темні вежі на фоні заграв (В.Сос.).

3. Коли в маю два дощики не випаде, то й золотий плуг нічого не виоре (Н.тв.); Мене водило в безвісті життя, та я вертався на свої пороги (Д.П.); Чигирин вклонився усім, і кінь зразу ж поніс його у синьоцвіт вечорини (М.С.); Не тільки Галайда ліг на землю, але і всі козаки припали до неї, потягнувши за повід своїх коней і примусивши їх лягти перед собою (Н.Р.).

4. Снігів завмерлу тишину вигуком розпороти: нема турбот! (Б.-І.Л.); Навесні на його місці молодий буде лист, зелений, він з вітром розмовлятимемо (О.В.); Попереду батько ніс на рушнику хліб-сіть, у кошику, накритому рушником, несла різне частування мати (І.О.).

5. а)з'ясувальні, одночасності дії;
 б)однокладне, означено-особове, непоширене, повне, неускладнене;
 в)двоскладне, непоширене, повне, неускладнене;
 г)двоскладне, поширене, повне, ускладнене відокремленою прикладкою.

ВАРІАНТ 11

1. Це голос розлуки і муки В останню годину любові, Це тиха пісня без слів, Тиха й самотня(М.Р.); Очі вже закриваються, думка ж лине в далечінь(Газ.); Ну, і пішов я ланами, вітер мотав шлики(В.Сос.); Малинник перестає бути расм, у річці не тече молоко, джмелі не гудуть божими голосами, дивні пташки обертаються в звичайних горобцях(Б.Х.); Луки були пишні, ниви багаті, сади густі(Ю.С.).

2. Їх прихід на станцію помітили, начальник станції аж задихнувся від радощів: от скільки людей привалило! (Г.Т.); І вигойдувалося срібляне просвічене повітря - грала музика(Б.Х.); У давнину вважали по-справжньому літо починається з приходом Зелених свят(Газ.); Сядем собі: вітер віє, сонце гріє (О.В.).

3. Вона вривалась у високі брами, бо що для пісні списи і мечі(Д.П.); То він спитав чи хтось інший обізвася в хаті(Є.Г.); Лелека тихенько пристав до зграї, але там його упізнали і осудили на вічну самотність(В.З.); Під ногами шелестіли цілі замети сухого покрученого листя, і Насті вподобався той шелест(М.К.).

4. "Книгоспілка" взялась постачати добре канцприладдя - стало легше (О.В.); Ще ти сто літ показував мету і шлях стовпом вогнистим, ми вирости у спадщині твоїй (Б.-І.А.); Через деякий час трапився недорід: нічим людям сіяти(І.Б.).

5. а)послідовність дії, пояснювальні;
 б)двоскладне, непоширене, повне, неускладнене;
 в)двоскладне, поширене, повне, неускладнене;
 г)однокладне, безособове, непоширене, повне, неускладнене.

ВАРІАНТ 12

1. Вмер його батько, брата не стало, мати пішла(Г.Т.); Над селом небо осені плаче, Дим заводу пливе над селом(В.Сос.); Схилилося колосся, поруділа трава, над озером примовк ліс - достигала природа(Б.Х.); Не співають птахи в небі, блякнуть в полі трави(В.Т.); Вчора билась віхола, Нині благодать, Сонце в річку вїхало Коней напувать(Н.тв.).

2. Дядьки притихли відразу: всім же було цікаво послухати бувалоого чоловіка(Г.Т.); Котов не встиг нічого відповісти, вона знов повисла в нього на шії(Б.Х.); Полінуєшся весною - будеш у вересні маятись, зимою каятись(Н.тв.); Руки простягаю - Б'є сніг із-під холодних копитів(М.Р.).

3. В'яне все навколо, де пройдуть копита, золоті копита чорного коня(В.Сос.); Я тобі не жінка, і не кричи на мене(М.Х.); І я живу, і надо мною з своєю божою красою Гориш ти, зоренько моя(Т.Ш.); Дівчина, що калина в лузі(Н.тв.).

4. Іде на манівці дорога, не бачиш сонця з-за порога(Б.-І.А.); Хлопці прийшли до нового господаря - тепер їм нічого було боятись(Газ.);

Дивлюсь на землю, на річкові води і думаю, аж чорний від журби: нам казали - ви "царі природи" (Л.Г.).

5. а)одночасності дії, зіставно-протиставні;

б)двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними підметами;

в)двоскладне, поширене, повне, неускладнене;

г)двоскладне, поширене, неповне, неускладнене.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №11

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Завдання 1

На основі простого речення побудуйте складну синтаксичну конструкцію з сурядністю і підрядністю. Встановіть семантико-синтаксичні відношення та засоби зв'язку між предикативними частинами. Визначте у кожній предикативній частині предикативну основу і схарактеризуйте її.

Завдання 2

Елементарні складносурядні речення розгорніть у складні синтаксичні конструкції: а)з сурядним і безсполучниковим зв'язком; б)сурядним, підрядним і безсполучниковим зв'язком. Назвіть структурно-семантичні особливості побудованих конструкцій. Поясніть семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами. Прокоментуйте наявність/відсутність розділових знаків.

Завдання 3

У складних синтаксичних конструкціях поставте потрібні розділові знаки. Обґрунтуйте їх вживання. Визначте різновид складної синтаксичної конструкції, кількість предикативних частин, засоби зв'язку та семантико-синтаксичні відношення між ними.

Завдання 4

Побудуйте графічну та лінійну схеми складних синтаксичних конструкцій. Схарактеризуйте їх за: а)структурним різновидом; б)семантико-синтаксичними відношеннями; в)засобами зв'язку. Вкажіть на співвіднесеність кожної предикативної частини з: а)двоскладним/односкладним; б)поширеним/непоширеним; в)повним/неповним; г)ускладненим/неускладненим реченням.

Завдання 5

Побудуйте складні синтаксичні конструкції за схемами. Назвіть засоби зв'язку та семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами.

ВАРІАНТ 1

1. Білка вискочила з дупла і, чіпляючись за припорошені снігом гілки сосон, полетіла мені назустріч, залишаючи за собою хвіст снігової пилюки(В.К.).

2. По вулицях стікали каламутні струмки, а вузькі і горбаті тротуари блищали від болота(П.П.).

3. Прорвіться крізь її веселість Вас подивом ошпарить суть Вона це дерево на скелі Яке вітрами не зігнуть(Л.Р.).

4. Коли вже люди обляглися спати, Коли вже місяць вилузнувся з хмар, Коли спартанка Києва, не Спарти, Лиш я світила вікнами в бульвар,- тоді із ночі, з п'ятьми, з порожнечі, де зіп'ялась вежа на котурні, мені хтось душу тихо взяв за плечі - заговорив шопенівський ноктюрн. Вона була б і вмерла вже не раз, та все питає, і на смертнім ложі, - а де ж те Слово, що його Тарас коло людей поставив на сторожі (Л.К.).

5. а) [ ], і [ ], (що), (що).
б) [ ], (коли), [ ]; [ ], [ ]і[ ].

ВАРІАНТ 2

1. М'яке зелене світло ласкаво лягає на важке тіло, на білу бороду її на благородний старечий профіль(М.К.).

2. Сонце скотилося за байрак, і в хаті од заходу зробилося червоно й прохолодніше(Г.Т.).

3. Не знаю Чи віднайду загублену тебе Чи догукаю мрію з того краю Куди мене щонаочі хтось веде і звідки я щоранку не вертаю(Р.Ф.).

4. І в епіцентрі логіки і стресу, де все змішалось - рідне і чуже, цінує розум вигук прогресу, душа скарби правдні стереже. Я в людей не проситиму сили, я нікого в житті не просила, як не просять гранітні схили, щоб у спеку дощі їх зросили(Л.К.).

5. а) [ ], і [ ], (якщо).
б) [ ], (хто), [ ]; (хто), [ ]і[ ].

ВАРІАНТ 3

1. Стомився день, облишив косовицю, дмухнув на сонце, заморочив ліс, узяв на плечі хмару-пуховицю та й рушив спати на небесний віз(М.В.).

2. Вітерець лоскоче ковил-траву, і ящірки шастають поміж теплим камінням на голих пагорбах(Г.Т.).

3. В кімнаті запала тиша це була одна з тих хвилин коли співбесідникам здається ніби розмова й не переривалася так могутньо захоплює їх потік спогадів і думок(В.Собк.).

4. І тільки на привалі, в ті рідкісні хвилини, коли ще в свої тачки жінки не запряглись, ті букочки вірменські виводять, як стеблини, і слізьми поливають, і букви прийнялись. То верби похилилися додолу, червоні ружі зблідли на виду, бо вже погналось перекотиполе за літом - по гарячому сліду(Л.К.).

5. а) [ ] - і [ ]: [ ], і[ ].

б) [ ], але [ ], (щоб).

ВАРІАНТ 4

1. Вода шумить між камінням, підкидає вгору хвилі(І.Н.-Л.).
2. Я думаю про тебе весь мій час, Але про це не треба говорити(Л.К.).
3. Ми винуваті що міліють ріки І милинами світять береги що десь духовні лупляться каліки і виростають ваші вороги(В.Сим.).
4. В мастку гетьмана Івана Сулими, в сучасному селі, що зветься Сулимівка, до кінських грив припадені грудьми, промчали хлопці - загула бруківка, і тільки гриви... курява... і свист... лунких копит оддаленілий цокіт...і ми... і степ... і жовтий падолист... і цих дворів передвечірній клопіт. Мабуть, їй сумно, але жінка хоче, щоб їй хотілося сміятися(Л.К.).
5. а) [ ], (щоб), [ ], (що).
б) (якщо), [ ]: [ ].

ВАРІАНТ 5

1. Спочиває степ, набирається прохолоди після денної сліпучої спеки(О.Г.).
2. Ти глянула поглядом владним,безжалісна музо, і серце моє затремтіло(Л.У.).
3. Я тортури знести не зумію Признаюся зарані вам але більше сказати не посмію Коли навіть захочу сам(В.Сим.).
4. Це вже було ні зайчиком, ні вовком, кривавий світ, обвуглена зоря! - а я писала мало не осколком великі букви, щойно з букваря, - той перший віршик, притулившись скраю, щоб присвітила поночі війна. А буває - спинюсь на місці, простягаю руки без слів, ніби жду чудесної вісті з невідомих нікому країв(Л.К.).
5. а) [ ], (як), [ ], і [ ].
б) [ ], [ ], і [ ], (коли).

ВАРІАНТ 6

1. Дощові крапельки на деревах і в травах мерехтіли червоно-зеленими іскорками, сповнювали ліс тоненьким дзвоном(Г.Т.).
2. Підрозділи мають залишити місто рівно опівночі або всі загинуть(А.Д.).
3. І підслухали зорі і трави і підслухали ріки й мости Як шептав тобі вітер ласкаво Я такої не бачив як ти(В.Сим.).
4. Над шляхом, при долині, біля старого граба, де біла-біла хатка стоїть на самоті, живе там дід та баба, і курочка в них ряба, вона, мабуть, несе їм яечка золоті. А якщо заплачу і руками я торкну ясне твоє чоло, нас не бачать леви біля брами: левам очі снігом замело(Л.К.).
5. а) [ ], (що), [ ], (бо), [ ].
б) [ ] - і [ ], (ніби).

ВАРІАНТ 7

1. Степ, струснувши з себе росу та зігнавши непримітні тіні, горить рівним жовто-зеленим кольором(П.М.).
2. Сонце опускалось на другий кінець шляху, і ліс на Кузьмівці ставав сизим(П.П.).
3. Буду тебе ждати там де вишня біла Виглядає з саду тихо і несміло

Де здається спокій і нема нікого Тільки завмирає журиться дорога
(В.Сим.).

4. Мене ізмалку люблять всі дерева, і розуміє бузиновий Пан, Чому
верба, від крапель кришталева, Мені сказала: "Здрастуй!" - крізь туман.
Посмішки, цвітіння людських облич - червоні троянди пристрасті,
білий гнів ломикамено, колоча шишчина зневаги, сині іриси втоми,
мене морозить, - мене морозить, коли я бачу посмішку пошляка або
лакізи(Л.К.).

5. а) [ ], (який), [ ], і [ ], [ ].
б) [ ], (де), [ ].

ВАРІАНТ 8

1. Ніжна блакитна хвиля, чиста і тепла, кидала на берег тонке
мереживо піни(М.К.).

2. Маленький ривчак під Соколиним під час зливи перетворився в
бурливу річку, і тому перебратися через нього не можна було(М.Тер.).

3. Глухо впала важка сокира Я ще й жаху свого не зборов Як на чуба
мого з-під мундира Полилася чужинська кров(В.Сим.).

4. Звичайні норми починають старіти, тривожний пошук зводиться
в закон, коли стоїть історія на старті перед ривком в космічний стадіон.
Весна збиває шумовиння у пелюсткове ескімо, а що ж ми винні, що ж
ми винні, що вже акацій не їмо?(Л.К.).

5. а) [ ], (де), (де), - [ ].
б) [ ]: [ ], (щоб).

ВАРІАНТ 9

1. Вишня, гінка й кучерява, лиш кілька ступнів відійшла від лісу і
вигойдує на собі сонце (Є.Г.).

2. Падав сніг, але все ж таки ні в чому не відчувалася зима(М.С.).

3. Щоб піснею стали звуки поезією слова треба талантові муки лиш
нею душа жива(Г.Т.).

4. Там, за вікнами, за гірким туманом, де трубить вічність у Роландів
ріг, любов була єдиним талісманом, а талісман ще звався - оберіг.
Морями пшениці, у пахощах м'яги, де літо стоїть, як мальований глек,
- пливуть і пливуть колискові фрегати, летять космонавти на крилах
лелек(Л.К.).

5. а) [ ], (що), [ ], і [ ].
б) [ ], (щоб), [ ], а [ ].

ВАРІАНТ 10

1. Степ у цю пору весь залитий сонцем, огорнутий голубими димками
весняних випарів, привільний, широкий і безконечний(Г.Т.).

2. Їх гнівно таврували на зборах, і Василь також не раз виступав в
болісним докором(А.Д.).

3. Пощо мені життя суремного тривога як більше опертя не виблагати
в Бога Пощо твої труди усі тяжкі маруди коди в усі сліди ступає твій
Іуди(В.Сим.).

4. Ти знай собі одне, що що кому коли не заманеться, - біда мине, і
щастя теж мине, - те, що ти граєш, тільки застається. І сміються люди
вже у вічі: треба ж так от збутися ума, щоб оце в двадцятому сторіччі

та шукати те, чого нема(Л.К.).

5. а) [ ], [ ], [ ], (бо).
б) [ ], (де),], а [ ].

ВАРІАНТ 11

1.Дерева мовчазно підносили догори свої сірі стовбури, вкриті плісінню й мохом(В.П.).

2.Переважна частина дерева геть загнила, і тому воно розсипалося градом порохна(А.К.).

3.Три тижні перебував в лікарні зробили рентген який нікому не потрібен бо зробивши відправили в зону трохи змучує дорога далека(В.Сим.).

4.Було це десь там, біля Таврії, в степах, де гнеться ковила, де обрій піниться отарою, - колега коника й вола, горбате диво, привид Азії, сумирний жовтий страхолюд, з якоїсь придбаний оказії, - іде під вербами верблюд. Не може ж бути, щоб ялось не було, вже як не є, а ялось воно буде(Л.К.).

5. а) [ ], (ніби), і [ ], [ ].
б) [ ], [ ], (коли).

ВАРІАНТ 12

1.Холодні осінні тумани клубочать угорі і спускають на землю мокрі коси(М.К.).

2.Скаженіючий вітер торгикав ворітьми, а він з батьком вештався кругом копиці сіна(Г.Т.).

3.Обмальовую ситуацію чуюся звичайно коли обминути те що болять руки в обох плечових суглобах що старі болячки дають знати про себе(В.Сим.).

4.Бо пам'ятайте, що на цій планеті, відколи сотворив її пан Бог, ще не було епохи для поетів, але були поети для епох. Закінчив польку, - починай гопак, грай, Марку, грай, бо дуже гарно граєш(Л.К.).

5. а) [ ], (коли),], і [ ].
б) [ ], (що), а [ ].

ПЕРІОД. НАДФРАЗНА ЄДНІСТЬ. ТЕКСТ

Завдання 1

Перебудуйте елементарні складнопідрядні речення так, щоб новоутворену конструкцію можна було кваліфікувати як період. Визначте складові частини періоду, семантико-синтаксичні відношення між ними. Поясніть розділові знаки. Побудуйте графічну та лінійну схеми періоду.

Завдання 2

На основі простого речення побудуйте інші синтаксичні одиниці:

а) складносурядне речення; б) складнопідрядне речення; в) надфразну єдність. Що є спільного і відмінного між цими одиницями?

Завдання 3

Доведіть або спростуйте, що мовний матеріал є надфразною єдністю. Назвіть структурно-семантичні особливості цієї синтаксичної одиниці. З'ясуйте засоби зв'язку між її складовими частинами.

Завдання 4

Визначте основну тему тексту. Доберіть заголовок. До якого типу і стилю висловлювання належить текст і як від цього залежить його структура? Розчленуйте текст на надфразні єдності. Чи слід надфразну єдність ототожнювати з абзацом? Встановіть особливості смислових зв'язків між частинами тексту, вкажіть формальні засоби їх реалізації.

Завдання 5

За вказаною темою побудуйте текст-роздум. У чому полягає специфіка цього різновиду тексту. Назвіть складові частини тексту-роздуму та засоби зв'язку між ними.

ВАРІАНТ 1

1. Коли любиш, чекатимеш довіку(В.Д.).
2. Зорі стікали з небесної височини тонким голубуватим світлом (М.К.).
3. Не відщуряйся в слові простоти і мудрості невидної роботи, ти ще малий, тобі ще довго йти на шлях людський, де гори й повороти. Із ран воскресни, із вогню - зійди, хай пил січе і допікає хвища, веди свій плуг на темні попелища, рости свій корінь і не бійсь біди. А ти ж як думав? Лестоці й хвала - то вся поезія? Усі її висоти? Лиш трутень звук солодкі жертви соти, бджола ж для меду й серце оддала(А.М.).

4. Червоні помпони конюшини, немов їжачки, стовбурчили щетину з трилистих підставок, а пахучий чебрець ткав по схилу гори геїотроповий килим. Кашка розкривала скрізь парасольки. Серед білих наметів її тріпались крильця синіх метеликів. Часом на парасольку спускався жук і ловив сонце в зелене дзеркало крил. Устя таїла віддих, щоб його не злякати...

Дрібні дзвіночки розбіглись по луці і сіяли сум, такі делікатні і такі ніжні, що самі дивувались, як животіють на світі. Недоступна кропива, обважніла насінням, немов бджола пергою, хазяйновито шепталась по своїх леговищах(М.К.).

5.Січень.

ВАРІАНТ 2

1. Дарма що стояло тихе, сонячне безвітря, листя тріпотіло на деревах вздовж шляху (Ю.С.).

2.Поцілунки твої солоні затихають у моїй журбі (Д.П.).

3.Ми давно переглянули вартість речей, розділивши святе і фальшиве. Ми - широкі душею. В нас кожен співа на своїй у братерському колі. Ми, буває, прощаєм неточні слова, та неточність у слові - ніколи. Ми навчилися навіть в роковану мить чесно доли дивитися в вічі. Нам неправда невисна, як антисвіт. Та півправда - невисна вдвічі (Б.О.).

4. Біля кожної хати - свій лелека. Прилітають вони на старі свої гнізда, а коли які не повертаються, то так і знай - спіткнуло їх у дорозі лихо. Стоїть їхнє гніздо порожнє, смутком віс од нього, та, дивись, невдовзі зайняли його інші лелеки, клеочуть уже там, яйця кладуть, пташенят висиджують.

А повиростають, тільки почнуть у колодочки вбиватись- і вчаться літати. Постають на краю гнізда, розправлять свої ще кволі крильця - та й ворують ними(Є.Г.).

5.Лютий.

ВАРІАНТ 3

1.Ким би ти не став - математиком чи інженером, а чи філологом - умій шанувати працю простої людини(В.Сух.).

2.Стежку тиху крізь отаву по росі протолчили(Б.О.).

3.Я просто мало жив. Я тільки віть людських шукань, врожаїв та політь, я тільки іскра ватри молодії, суремний крик у сніжному завої, клітина вибуху нових століть. Мені б сто рук - звільнити світ од мук! І сто очей - у темряву ночей! А серце хай одне, гаряче, як і нині, воно - не сирота, воно ж бо при людині (А.М.).

4.Була тепла, ясна осінь. Осіннє повітря було прозоре, тихе. На заході під безхмарним небом стояло здорове золоте сонце. Під його скісними променями золотом сяло жовте листя лип та беріз. Здавалось, що якийсь чарівник, як у казці, убрав дерева у щиро-золоті шати. Розпечене повітря пашіло жаром і, здавалось, затаїло дух, не дихало: так було тихо. Великий лан буряків зеленів проти сонця молодією ботвиною. Деревя, одягнені в легеньку одіж з срібного інею, облились делікатним рожевим світлом.

Ясний сонячний промінь срібною доріжкою лягав по снігу межи довгими тіннями (М.К.).

5.Березень.

ВАРІАНТ 4

1. Хоч і зазирало сонце крізь листя старих буків всередину лісу, протівіало прохолодою (О.М.).

2. В дні, прожиті печально і просто, все було як незайманий сніг (Л.К.).

3. Гарні люди вмирають завжди передчасно... чомусь. От поганим, здається, і тисячоліття замало. І кричу я в розпуці: - 0 мамо Природо, пильнуйсь: чи не вкралась похибка у корінь твого праначала? Та стоїти вона мудро на древньому пружі Дніпра і великою правдою чорну журу мою палить: - Все в природі доцільно: погане насправді вмира. А хороша людина лише переходить у пам'ять (Б.О.).

4. Від заходу насувалася чорна хмара, душний вітер нахрапом бив об гори, хвилював комиш у плавнях, обривав виноградні листя та гнав його по чорній, каламутній, немов поораний хвилями, річці...

Лагодилась буря. Але я байдужно дивився на грізні розрухи натури, не торкала якось мого серця дика краса південної бури...

Роз'ятрений нудьгою, затоплений в задумі, плентавсь я тихою ходою берегом річки, не помічаючи навіть, як чорна хмара обіймала крайнебо, тихо лізла догори, драгліла вже над головою мою (М.К.).

5. Квітень.

ВАРІАНТ 5

1. Де не повернеться - всюди за ним золоте гілля росте (Г.Т.).

2. І котилось над містом пахуче, високе, рожеве, тепле сонце (Б.О.).

3. Літа вже не мчать, як лошата прудкі в табуні, повільно бредуть, як верблюди в піску марокканським... Все легше когось підловити на ширій брехні, все важче купитись на срібну блешню провокацій. І вже починаєш не час цінувати, а мить, холодний аналіз чуття затискає в лещата... Все легше чийсь відступ од юних замрій зрозуміть, все важче і важче той відступ прощати (Б.О.).

4. ...Бредеш у шовках серед милозвучного пташиного щибету і відчуваєш на душі, очищений від усього гіркого, тільки устояну радість, тільки звільнене від усяких пут небесно-легке щастя.

М'яке пухнасте золоття облизує руки, торкається щік. Плинуть гнучкі, тонконогі, квітучі типчаки. Серед золотавого їхнього розливу рясніють в улоговинках озерецька квітів, сизіють де-не-де, немов покриті інеем, островки степового чаю. Зрідка видніються над ковиллями кулясті кущі верблюдки, кермека та молодого кураю (О.Г.).

5. Травень.

ВАРІАНТ 6

1. Де згода в сімействі, там мир і тишина (І.К.).

2. Двоє дітей на санчатах обігнали тебе на вулиці (М.Р.).

3. На перше захоплення око не вельми зважа - досвідчене око навчилось вивчати й мовчати... Все ближче з імлі підкрадається вічна вежа, все далі назад відпливає безхмарний початок. Не ті уже чари несе проліскова пора. Не той уже хміль від коси, і краси, і косинки... Все рідше від першого погляду серце вмира, все більше у ньому примруженої оцінки. Певніше обходиш ковбані й каміння мульки. Обачніші рухи, скупіші і жести, і жарти. Все нижче відсоток, рокований на помилки. І так неймовірно зроста їхня вартість (Б.О.);

4. Благословенна тиша навкруги. Лише зашперхоче десь суха зелена ящірка, пробігаючи в траві, бризнуть врзнібіч з-під ніг коники-ковалі та ще жайворонки дзюркочуть у тиші, проймаючи її вверх і вниз, невидимі у повітрі, як струмки, що течуть і течуть, розмаїті, джерельно-дзвінкі. Здається, співає від краю до краю саме повітря, співає марево, що вже схоплюється, тече, струмує де-не-де над ковилою.

Може, і цей текучий, замріяний степ теж тільки марево, що протече і не буде?(О.Г.).

5. Червень.

ВАРІАНТ 7

1. Чим краще підготуєш ґрунт до сівби, тим більшого урожай сподівайся(Газ.).

2. Тільки квітом своїм при моєму вікні не опав соняшник(Б.0.).

3. Дорога. Ранок. Тиша. Довгий яр. Весь білою черемхою залитий. Гроза минула, і пахучі квіти Усі в краплинах. Ллється з-поза хмар Проміння тепле і голубувате. Біля криниці коні напувать Спинились ми(М.Р.).

4. Над землею стояв досвіток - червона досвітня зоря показувала на схід сонця. Сивіли роси. Тодорка зійшла зі снігу в конюшину, залишену для насіння, збирала жменями росу - вмивалася. Заросила коси над лобом, брови і не витиралася. Підняла край вилнятої стидини й обережно, щоб не столочити конюшини, високо підіймаючи ноги, ступила до лану жита...

Перед нею зеленів її хутір - за смерками, за садом не видно забудови. По конюшині виднів її слід(Б.Х.).

5. Липень.

ВАРІАНТ 8

1. Як тільки сонце виходить на небо, ліс прокидається всіма веселками свого життя(Газ.).

2. Заходилася мати вечерю варити(Б.0.).

3. Ставить осінь на землю свою золоту жирандоль. І, ковтаючи сльози, одягши на плечі сукману, перемотує літо на чорні котушки тополь, шиє голим полям нескінченну сорочку з туману. Тихо строчать дощі... І навіщо мені ця печаль? Що я хочу спитать у цієї сумної кравчині? Я прощаюся з літом. І воно мені каже: "Прощай!" І хитає над шляхом порожні гнізда грачинеї (Л.К.).

4. В очереті справді натрапляють вони на таке багатство, якому й ціни не складеш у степу: криниця чистої джерельної води! Не дуже й глибока вона, сонце її просвічує аж до дна, а саме дно, мов у каменоломні, золотиться уламками абияк накиданого каменю-черепашника.

Дітям розкіш: обляжуть криницю з усіх боків, набирають воду в пригорці й смаковито п'ють, а понапивавшись, пустують, бризкають один одному в обличчя, ляцають, аж поки знову прищухнуть, дивлячись, як вода в криниці встаєється і сонячне проміння, зламане в ній, перестане гойдатись(О.Г.).

5. Серпень.

ВАРІАНТ 9

1. Якщо вибирати між красою і правдою, я вибираю красу (О. Довж.).
2. Вона так ніжно принесла мені своє кохання (Д. П.).
3. Все буде так, як писано в книжках: Зірчастий сніг, легкий на вітах іній і голоси самотні у полях. Та й по снігах, метелицях проплине, Як у дзвінких, незміряних морях Невірний човен вірної людини (М. Р.).
4. А потім вони втихомирились, поскручувались, прищурились у яругах, і тепер люди по коліна бредуть у снігу, що вечорами шеретус крихти срібла та виколихує блакитні дими й волошкове цвітіння. Як гарно зараз довкола! Ошатні, в білих свитках хати притихли, немов дівчата перед весільним танцем; ось ударить бубон місяця, цьвохне смичком вітерець, і вони поведуть свій танок зачарованими долинами, левадами, садками і виведуть його усе вгору та вгору - аж на той шлях, по якому минулий вік проскрипів чумацькими мажами, а цей вік, як блискавками, спалахнув козацькими шаблями Котовського і Примакова (М. С.).
5. Вересень.

ВАРІАНТ 10

1. Чим ближче Степан підїжджав до рідного села, тим сильніше сповновалася його душа хвилюванням (Газ.).
2. Подив мій перетворився на щастя заколисаного дитяти (Д. П.).
3. Шипшина важко віддає плюди. Вона людей хапає за рукава. Вона кричить: - Людино, підожди! О, підожди, людино, будь ласкава. Не всі, не всі, хоч ягідку облиш! Одна пташина так мене просила! Я ж тут для всіх, а не для тебе лиш. І просто осінь, щоб була красива (Л. К.).
4. 3-за хмари пробився місяць, підповний. Блиснув згори сріблом. Срібло полилось, і на буйному зарослому цвинтарі, серед густої зарослої гушавини, стало зелено-тьмаво, кам'яні хрести були білі, а дерев'яні стали чорнішими. Листя тремтіло на деревах і, здавалося, видзвонувало. Високі трави гойдалися у тому виблиску, і було видно, як цвітуть квіти. Світло місяця залило все (Б. Х.).
5. Жовтень.

ВАРІАНТ 11

1. Коли я погляд на небо зводжу, нових зірок на ньому не шукаю (Л. У.).
2. У присмерку літають ластівки (Д. П.).
3. Наближення зими... Пісень пташиних звуки замовкли в деревах оголених, смутних... Синіє холодно земля в сльозах розлуки із літом і теплом у мареві доріг... Наближення зими. Берези білорікі готуються до сну під вітру тихий свист. І з гілки падає у золотій покорі останній жовтий лист (В. Сос.).
4. Листя злетіло з дерев. Недавно воно полум'яніло, кружляло, а зараз дерева голі. Листя полум'яніло й вночі, коли цього не було видно. І кружляло уночі, не тільки вдень, але це також було сховане від очей. Можна тільки уявляти, як воно поночі горить і обсипається. Знаю, що в яру його можна буде назгрібати немало, аби розвести вогнище. Там

стоїть три липи. Три випадкові липи, і нічого більше не росте, навіть тернові кущі. А кругом - поле.

Я сподіваюсь, що зможу нагребти сухого, палкого листя, хоча мені ще йти до нього далеко-далеко, але водночас і боюся, щоб його вже не розікрав вітер(Є.Г.).

5.Листопад.

ВАРІАНТ 12

1. Коли потяг у даль загуркоче, пригадаються знову мені дзвін гітари у місячні ночі, поцілунки й жоржини сумні(В.Сос.).

2.Принишкли граби в затишних долинах(М.Р.).

3.І невидимі в пушах солов'ї Жагу солодку в звуки виливають.Здалося, що то самі гаї Назустріч сонцю ранньому співають... Все тоне у безумній черемшині.Все пахне молодістю і життям... Чому звеліти власним почуттям -"Лишіться!" - не дозволено людині?(М.Р.).

4.Густий туман спадав на осінню землю. Клубився над річечкою і, вповивши верболози, темними хвилями лягав на обидва береги: туди, на всю долину,- Залужжя, далі, до цвинтаря і за цвинтар, на горб, у ліс, звідки Йосип вийшов. Хати стояли над туманом. Туман не здіймався вище вікон, і дерева наче росли поверх туману. А колишній панський маєток був майже невидний, бо у видолинку. Тільки паркові буки і сосни стриміли своїми кронами.

Земля суха, сіра, тверда і порепана: ще не задощило. Але вона холодна. Все тепло весни і довгого літа віддала корінню(Б.Х.).

5.Грудень.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- А. Д. - А. Дімаров
А. М. - А. Малишко
А. Т. - А. Тесленко
А. Ш. - А. Шиян
Б. Г. - Б. Грінченко
Б. І. А. - Б. І. Антонич
Б. Л. - Б. Лепкий
Б. О. - Б. Олійник
Б. Х. - Б. Харчук
В. В. - В. Винниченко
В. Г. - В. Гончарук
В. Д. - В. Дрозд
В. З. - В. Земляк
В. К. - В. Коломієць
В. Л. - В. Логвиненко
В. М. - В. Минко
В. П. - В. Підмогильний
В. Сим. - В. Симоненко
В. Ск. - В. Скуратівський
В. Собк. - В. Собко
В. Сос. - В. Сосюра
В. Ст. - В. Стус
В. Ш. - В. Шевчук
Газ. - Газета
Г. К. - Г. Косинка
Г. С. - Г. Світлична
Г. Т. - Г. Тютюнник
Г. Ч. - Г. Чубач
Д. П. - Д. Павличко
Є. Г. - Є. Гуцало
Є. М. - Є. Маланюк
Є. Л. - Є. Летюк
Є. П. - Є. Плужник
І. Б. - І. Барківський
І. В. - І. Вільде
І. Г. - І. Григоренко
І. Д. - І. Драч
І. Ж. - І. Жиленко
І. К. - І. Кочерга
І. Л. - І. Ле
І. М. - І. Муратов
І. Н. - І. Нехода
І. Н.-Л. - І. Нечуй-Левицький
І. О. - І. Онещак
І. С. - І. Сенченко
І. Ф. - І. Франко
І. Ц. - І. Цюпа
І. Ш. - І. Шестак
К. Г. - К. Гордієнко
К. У. - К. Ушинський
Л. Г. - Л. Горлач
Л. Д. - Л. Дмитерко
Л. К. - Л. Костенко
Л. П. - Л. Первомайський
Л. С. - Л. Смілянський
Л. У. - Леся Українка
М. Б. - М. Бажан
М. В. - М. Вороний
М. Г. - М. Гнатюк
М. Д.-Х. - М. Драй-Хмара
М. З. - М. Зеров
М. І. - М. Іванців
М. Й. - М. Йогансен
М. К. - М. Коцюбинський
М. Л. - М. Луків
М. Р. - М. Рильський
М. С. - М. Стельмах
М. Т. - М. Ткач
М. Х. - М. Хвильовий
М. Ч. - М. Чорний
Н. Б. - Н. Бічуя
Н. З. - Н. Забіла
Н. Р. - Н. Рибак
Н. тв. - Народна творчість
О. Б. - О. Бойченко
О. В. - Остап Вишня
О. Г. - О. Гончар
О. Довж. - О. Довженко
О. Донч. - О. Донченко
О. Досв. - О. Досвітній
О. І. - О. Іваненко
О. К. - О. Копиленко
О. М. - О. Маковей
О. О. - О. Олесь
О. П. - О. Підсуха
О. С. - О. Слісаренко
О. Ю. - О. Ющенко
П. В. - П. Воронько
П. З. - П. Загребельний
П. К. - П. Куліш
П. М. - Панас Мирний
П. П. - П. Панч
П. Т. - П. Тичина
Публ. - Публіцистика
Р. І. - Р. Іваничук
Р. К. - Р. Купчинський
Р. Л. - Р. Лубківський
Р. Р. - Р. Ролан
Р. Ф. - Р. Федорів
С. В. - С. Воскрекасенко
С. П. - С. Покровський
С. Ч. - С. Черкасенко
Т. О. - Т. Осьмачка
Т. Ш. - Т. Шевченко
Ф. М. - Ф. Млинченко
Ю. З. - Ю. Збанацький
Ю. К. - Ю. Клен
Ю. М. - Ю. Мушкетик
Ю. С. - Ю. Смолич
Ю. Ш. - Ю. Шовкопляс
Ю. Я. - Ю. Яновський
Я. Б. - Я. Баш
Я. С. - Яр Славутич

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. -К.:Либідь, 1993.
- Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. - К.: Наукова думка, 1992.
- Доленко М.Т., Дацюк І.І., Квашук А.Г. Сучасна українська мова. -К.: Вища школа, 1987.
- Загітко А.П. Український синтаксис. -К.: ІЗМН, 1967.
- Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. Синтаксис. -К.: Радянська школа, 1961.
- Ладоня І.О. Українська мова. Навчальний посібник. -К.: Вища школа, 1993.
- Плиско К.М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. - Х.: Основа, 1992.
- Распопов И.П., Ломов А.М. Основы русской грамматики. -Воронеж: ВГУ, 1984.
- Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. -К.: Вища школа, 1994.
- Современный русский язык (за ред. В.А. Белошапковой); - М.: Высшая школа, 1989.
- Сучасна українська літературна мова. Синтаксис (за ред. І.К. Білодіда). -К.: Наукова думка, 1972.
- Сучасна українська літературна мова (за ред. М.Я. Плюш). - К.: Вища школа, 1994.
- Арполенко Г.П., Забєліна В.П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. -К.: Вища школа, 1982.
- Безпояско О.К. Інфінітив у функції другорядних членів речення // УМЛШ.-1984.-№3.-С.51-54.
- Будько М.В. Проблема простого ускладненого речення у вітчизняному мовознавстві // Мовознавство.-1991.-№3.-С.63-66.
- Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Семантико-синтаксична структура речення. - К.: Наукова думка, 1983.
- Вихованець І.Р. Проблема словосполучення // Укр. мовознавство.-К., 1989.-Вип.15.-С.49-55.
- Грищенко А.П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові. - К.: Наукова думка, 1969.
- Дорошенко С.Т. Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові. - Х.: Вища школа, 1980.
- Іваницька Н.Л. Поширене і непоширене просте речення // КС.-К., 1985.-Вип.28.-С.63-67.
- Іваницька Н.Л. Синтаксична структура двоскладного речення // УМЛШ.-1986.-№1.-С.36-39.
- Кадомцева Л.О. Українська мова. Синтаксис простого речення. -К.: Вища школа, 1986.
- Кадомцева Л.О. Ускладнення речень у світлі сучасної синтаксичної теорії. -Укр. мовознавство.-К., 1989.-Вип. 16.-С.60-64.
- Слинько І.І. Заперечні генитивні речення // Укр. мовознавство.-К., 1985.-Вип.14.-С.94-98.
- Шульжук К.Ф. Складні речення з супідрядністю // Укр. мовознавство.-1987.-Вип.13.-С.69-76.
- Шульжук К.Ф. Складні багатокomпонентні речення в українській мові. -К.: Вища школа, 1986.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ. ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ.....	4
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №1 РІЗНОВИДИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ, ВИДИ СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЇХ КОМПОНЕНТАМИ ТА СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ.....	4
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №2 ПРЕДИКАТИВНА ОСНОВА ПРОСТОГО ДВОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ. РІЗНОВИДИ СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПІДМЕТОМ І ПРИСУДКОМ.....	7
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №3 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЮЮЧИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ.....	12
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №4 ОДНОСКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. ЙОГО ПРЕДИКАТИВНА ОСНОВА. МОРФОЛОГІЧНЕ ВИРАЖЕННЯ ГОЛОВНОГО ЧЛЕНА В ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕННЯХ.....	16
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №5 ВСТАВНІ ТА ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ ЇХ СТРУКТУРНО- СЕМАНТИЧНІ РІЗНОВИДИ.....	20
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №6 ВІДОКРЕМЛЕНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ. ЇХ РІЗНОВИДИ ТА СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ.....	24
СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ.....	29
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №7 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНО- СУРЯДНОГО РЕЧЕННЯ.....	29
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №8 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНО- ПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ.....	37
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №9 СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З КІЛЬКОМА ПІДРЯДНИМИ, ЙОГО СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ РІЗНОВИДИ.....	46
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №10 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БЕЗС- ПОЛУЧНИКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ.....	52
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №11 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ.....	59
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №12 ПЕРІОД. НАДФРАЗНА ЄДНІСТЬ. ТЕКСТ.....	64
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	70
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	71